

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA MACEJA ŠPUNARA [MACIEJ SZPUNAR]
SECINĀJUMI,
sniegti 2021. gada 3. martā¹

Lieta C-741/19

Moldovas Republika
pret

sabiedrību *Komstroy*, sabiedrības *Energoalians* tiesību pārnēmēju

(*cour d'appel de Paris* (Francija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Enerģētikas hartas nolīgums – Jēdziens
“ieguldījums” – Strīdi starp ieguldītāju un līgumslēdzējpusi – Ar Savienības tiesību sistēmu
pilnīgi nesaistīta situācija – Tiesas kompetence

I. Ievads

1. Prejudiciāli jautājumi par Enerģētikas hartas nolīguma² (turpmāk tekstā – “EHN”) noteikumiem no brīža, kad minēto nolīgumu gandrīz pirms 30 gadiem parakstīja Eiropas Savienība, ir uzdoti tikai divas reizes, šo lietu ieskaitot³. Tādējādi šai lietai ir vienreizējs raksturs, un vispirms Tiesai ar to ir dota iespēja lemt par līdz šim neinterpretētu noteikumu nozīmi.
2. Turpinot – strīdā, saistībā ar kuru ir uzdoti šie prejudiciālie jautājumi, nav iesaistīta ne Savienība, ne dalībvalstis: tā dalībnieki ir Moldovas Republika un Ukrainas sabiedrība, tāpēc pirmšķietami tas neattiecas uz Savienību.
3. Visbeidzot atbilstoši manam vērtējumam Tiesai šajā lietā būtu jālemj par svarīgu problemātiku, proti, par to, vai ar EHN izveidotais strīdu izšķiršanas mehānisms ir saderīgs ar Savienības tiesībām, ņemot vērā Tiesas spriedumu *Achmea*⁴.

¹ Oriģinālvaloda – franču.

² Parakstīts Lisabonā 1994. gada 17. decembrī (OV 1994, L 380, 24. lpp.) un Eiropas Savienības vārdā apstiprināts ar Padomes un Komisijas Lēmumu 98/181/EK, EOTK, Euratom (1997. gada 23. septembris) par to, ka Eiropas Kopienas slēdz Enerģētikas hartas nolīgumu un Enerģētikas hartas protokolu par energoefektivitāti un ar to saistītajiem vides aspektiem (OV 1998, L 69, 1. lpp.).

³ EHN tika interpretēts arī apvienotajās lietās *Federazione nazionale delle imprese elettrotecniche ed elettroniche (Anie)* u.c. (C-798/18 un C-799/18), kas pašlaik tiek izskatītas Tiesā.

⁴ Spriedums, 2018. gada 6. marts (C-284/16, turpmāk tekstā – “spriedums *Achmea*”, EU:C:2018:158).

II. Atbilstošās tiesību normas

A. EHN

4. Savienība parakstīja EHN 1994. gada 17. decembrī, un Savienības vārdā tas tika apstiprināts ar Lēmumu 98/181. EHN slēdzējpusēs ir arī visas dalībvalstis, izņemot Itālijas Republiku, kā arī 28 trešās valstis.

5. Saskaņā ar EHN preambulu:

“Šā nolīguma līgumslēdzējas puses,

[..]

ņemot vērā Hāgas Eiropas Enerģētikas hartas konferences Noslēguma dokumentā pieņemto Eiropas Enerģētikas hartu, kas parakstīta 1991. gada 17. decembrī Hāgā;

[..]

vēloties īstenot Eiropas Enerģētikas Hartā izteiktās iniciatīvas pamatjēdzienu, saskaņā ar ko jāveicina ekonomiskā izaugsme, liberalizējot ieguldījumu un enerģijas tirdzniecību;

[..].”

6. EHN sastāv no preambulas un astoņām daļām. I, II, III un V daļas virsraksts attiecīgi ir “Definīcijas un priekšmets”, “Tirdzniecība”, “Ieguldījumu veicināšana un aizsardzība” un “Strīdu izšķiršana”.

7. EHN 1. pantā “Definīcijas” ir paredzēts:

“Šajā nolīgumā lietotie termini:

[..]

6. “Ieguldījumi” ir jebkuri aktīvi, kuri tieši vai netieši pieder ieguldītājam vai kurus tas kontrolē un kuri ietver:

[..]

c) prasījumus skaidrā naudā un atlīdzību prasības par darbību saskaņā ar līgumu, kam ir ekonomiska vērtība un kas ir saistītas ar ieguldījumu;

[..]

f) jebkādas tiesības, kas piešķirtas saskaņā ar [..] līgumu [..] un ļauj veikt saimnieciskās darbības enerģētikas nozarē.

[..]

Termins “ieguldījumi” attiecas uz jebkuriem ieguldījumiem, kas saistīti ar kādu saimniecisko darbību enerģētikas nozarē, kā arī uz ieguldījumiem vai ieguldījumu kategorijām, ko līgumslēdzējpusē apzīmējusi savā teritorijā kā “[Eiropas Enerģētikas] [h]artas efektivitātes projektus” un par to paziņojusi sekretariātam.

7. “Ieguldītājs” ir:

a) attiecībā uz nolīguma slēdzējpusi:

- i) fiziska persona, kam ir līgumslēdzējas puses pilsonība vai valstspiederība vai kam ir dzīvesvieta šajā līgumslēdzējā pusē saskaņā ar tās piemērojamajiem tiesību aktiem;
- ii) sabiedrība vai cita organizācija, kas tiek organizēta saskaņā ar minētajā līgumslēdzējā pusē piemērojamajiem tiesību aktiem;

b) attiecībā uz “trešo valsti” – fiziska persona, uzņēmums vai organizācija, kas, ar attiecīgajām izmaiņām, atbilst a) apakšpunktā paredzētajiem noteikumiem attiecībā uz līgumslēdzēju pusi.

8. “Veikt ieguldījumus” vai “ieguldījumu veikšana” ir jaunu ieguldījumu veikšana, pārņemot visus vai daļu no esošajiem ieguldījumiem vai pārvietojot ieguldījumus citās ieguldījumu darbības jomās.

[..]

10. “Teritorija” attiecībā uz līgumslēdzējas puses valsti ir:

a) suverēna teritorija, saprotot ar to teritoriju, kas ietver zemi, iekšējos ūdeņus un teritoriālos ūdeņus,

un,

b) ievērojot starptautiskās jūras tiesības un saskaņā ar tām: jūra, jūras gultne un to zemes dzīles, uz kurām šī līgumslēdzējpusē īsteno suverēnas tiesības un jurisdikciju.

Attiecībā uz līgumslēdzēju reģionālās ekonomiskās integrācijas organizācijām “teritorija” ir šīs organizācijas dalībvalstu teritorija atbilstoši šīs organizācijas dibināšanas dokumentā paredzētajiem noteikumiem.

[..]”

8. EHN 26. pantā “Strīdu izšķiršana starp ieguldītāju un līgumslēdzēju pusi” ir noteikts:

“1. Strīdi starp līgumslēdzēju pusi un citas līgumslēdzējas puses ieguldītāju, kas attiecas uz tā ieguldījumiem pirmās līgumslēdzējas puses teritorijā un kas saistīti ar pirmās līgumslēdzējas puses III daļā noteikto saistību iespējamo nepildīšanu, pēc iespējas tiek atrisināti ar izlīgumu.

2. Ja šādu strīdu nevar izšķirt saskaņā ar 1. punkta noteikumiem trīs mēnešu laikā no dienas, kad kāda no strīda pusēm ir pieprasījusi izlīgumu, ieguldītājs, kas ir šī strīda puse, var izvēlēties to izšķiršanu:

- a) līgumslēdzējas puses, kas ir šā strīda puse, tiesās vai administratīvajās tiesās,
- b) saskaņā ar jebkuru piemērojamu, iepriekšēji saskaņotu strīdu izšķiršanas procedūru vai
- c) saskaņā ar šādiem šā panta punktiem.

[..]

6. Atbilstīgi 4. punktam izveidotā šķirējtiesa izskata strīdu jautājumus saskaņā ar šo nolīgumu un spēkā esošajām starptautisko tiesību normām un principiem.

[..]”

B. Francijas tiesības

9. Saskaņā ar Francijas *code de procédure civile* [Civilprocesa kodeksa] 1520. pantu prasību atcelt Francijā pasludinātu šķirējtiesas nolēmumu var celt tostarp tikai tad, ja šķirējtiesa ir kļūdaini atzinusi, ka tai ir vai nav kompetence.

III. Tiesvedības rašanās fakti, prejudiciālie jautājumi un tiesvedība Tiesā

10. Saskaņā ar diviem 1999. gada 1. un 24. februārī noslēgtajiem līgumiem Ukrainas elektroenerģijas ražotāja sabiedrība *Ukrenergo* pārdeva elektroenerģiju Ukrainas elektroenerģijas izplatītājam sabiedrībai *Energoalians*, kas to pārdeva tālāk Britu Virdžīnu salās reģistrētai sabiedrībai *Derimen Properties Limited* (turpmāk tekstā – “*Derimen*”), kura savukārt to tālākpārdeva sabiedrībai *Moldtranselectro*, kas ir Moldovas publisks uzņēmums. *Moldtranselectro* un *Ukrenergo*, kas piegādāja šo elektroenerģiju saskaņā ar *DAF Incoterms 1990* paredzētajiem nosacījumiem, proti, līdz Ukrainas un Moldovas robežai Ukrainas teritorijā, katru mēnesi savstarpēji vienojās par piegādājamās elektroenerģijas apjomu.

11. Elektroenerģija tika piegādāta no 1999. līdz 2000. gadam, izņemot laikposmu no 1999. gada maija līdz jūlijam. *Derimen*, kurai bija jāsaņem maksājums no *Moldtranselectro*, bija jānorēķinās ar *Energoalians* par katru piegādes mēnesi. Maksājumiem piemērojamās cenas tika noteiktas 1999. gada 24. februāra līguma grozījumos, saskaņā ar kuriem cena, ko *Moldtranselectro* maksāja *Derimen*, bija aptuveni divreiz lielāka par to, ko *Derimen* maksāja *Energoalians*.

12. *Derimen* maksāja *Energoalians* cenu par visu nopirkto elektroenerģiju, savukārt *Moldtranselectro* ar *Derimen* norēķinājās tikai daļēji.

13. Saskaņā ar 2000. gada 30. maija līgumu *Derimen* nodeva *Energoalians* savu prasījumu pret *Moldtranselectro*.

14. *Moldtranselectro* daļēji samaksāja savu parādu, nododot *Energoalians* vairākus prasījumus, kas tai piederēja. Vēlāk *Energoalians* veltīgi centās saņemt atlikušās parāda summas samaksu, vērstoties Moldovas un vēlāk Ukrainas tiesās.

15. *Energoalians*, kas uzskatīja, ka ar konkrētu Moldovas Republikas rīcību tika būtiski pārkāptas EHN ietvaros uzliktās saistības, ierosināja šī nolīguma 26. pantā paredzēto šķīrējtiesas procedūru.

16. Nolēmumā, kas 2013. gada 25. oktobrī Parīzē tika pieņemts ar balsu vairākumu, šķīrējtiesa *ad hoc* atzina savu kompetenci, un, tā kā tās ieskatā Moldovas Republika nepildīja saistības saskaņā ar EHN, tā piesprieda tai atbilstoši šim nolīgumam samaksāt konkrētu summu *Energoalians*. Savukārt šķīrējtiesas *ad hoc* priekšsēdētājs pauda atšķirīgu viedokli par šķīrējtiesas kompetenci.

17. Moldovas Republika saskaņā ar Francijas Civilprocesa kodeksa 1520. pantu cēla prasību atcelt minēto nolēmumu, atsaucoties uz sabiedriskās kārtības noteikuma, proti, noteikuma par šķīrējtiesas *ad hoc* kompetenci, pārkāpumu.

18. Ar 2016. gada 12. aprīļa spriedumu *cour d'appel de Paris* [Parīzes apelācijas tiesa] (Francija) atcēla nolēmumu, pamatojoties uz to, ka šķīrējtiesa bija kļūdaini atzinusi savu kompetenci. Tā nosprieda, ka strīds starp *Energoalians* un Moldovas Republiku attiecas uz prasījumu, ko bija nodevusi *Derimen*, un tā vienīgais priekšmets ir elektroenerģijas pārdošana. Tomēr, pēc tās domām, šādu prasījumu nevar uzskatīt par ieguldījumu EHN izpratnē, jo nekāds ieguldījums netika veikts, tāpēc šķīrējtiesas kompetenci nebija iespējams pamatot.

19. Izskatījusi *Komstroy*, kas saskaņā ar 2014. gada 6. oktobra nodošanas aktu bija pārņēmusi *Energoalians* tiesības, kasācijas sūdzību, *Cour de cassation* [Kasācijas tiesa] (Francija) ar 2018. gada 28. marta spriedumu atcēla visus 2016. gada 12. aprīļa sprieduma noteikumus un nosūtīja lietu atpakaļ *cour d'appel de Paris* izskatīšanai citā sastāvā.

20. Šajā tiesā Moldovas Republika apgalvo – šķīrējtiesai bija jāatzīst, ka tai nav kompetences, jo nebija “ieguldījuma” EHN izpratnē, [proti, ieguldījuma,] ko Moldovas “teritorijā” “veicis” EHN slēdzējpusē uzņēmums. Tā apgalvo, ka prasījums, ko *Energoalians* iegādājās no *Derimen*, neesot “ieguldījums” EHN 26. panta 1. punkta izpratnē, skatot to kopā ar šī nolīguma 1. panta 6. punktu, tāpēc par to nevarēja sākt tiesvedību šķīrējtiesā, kas EHN III daļā ir paredzēta tikai attiecībā uz ieguldījumiem. Turpinājumā – pat pieņemot, ka šis prasījums varētu būt ieguldījums, to neesot “veicis” līgumslēdzējpusē uzņēmums, jo *Derimen* ir Britu Virdžīnu salu uzņēmums. Visbeidzot un jebkurā gadījumā – minētais prasījums attiecās uz elektroenerģijas pārdošanas darījumu, kas netika veikts Moldovas “teritorijā”, jo elektroenerģija tika pārdota un nogādāta tikai līdz Ukrainas un Moldovas robežai Ukrainas teritorijā.

21. *Komstroy* savukārt uzskata, ka šķīrējtiesai ir kompetence saskaņā ar EHN 26. pantu, jo, tā kā ir veikts ieguldījums Moldovas teritorijā, visi šajā normā paredzētie nosacījumi esot izpildīti.

22. Ņemot vērā iepriekš izklāstīto, *cour d'appel de Paris* nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

“1) Vai [EHN 1. panta 6. punkts] ir jāinterpretē tādējādi, ka prasījums, kurš izriet no elektroenerģijas pārdošanas līguma un kurā ieguldītājam nav paredzēts nekāds ieguldījums uzņēmējā [valstī], var būt “ieguldījums” šī panta izpratnē?

- 2) Vai [EHN 26. panta 1. punkts] ir jāinterpretē tādējādi, ka ieguldījums ir vienas līgumslēdzējpusē ieguldītāja veikta prasījuma pirkšana, ko ir veicis saimnieciskās darbības subjekts, kas nav no līgumslēdzējām valstīm?
- 3) Vai [EHN 26. panta 1. punkts] ir jāinterpretē tādējādi, ka prasījums, kas pieder kādam ieguldītājam un kas ir radies no uzņēmējas valsts pierobežā piegādātas elektroenerģijas pārdošanas līguma, var būt ieguldījums, kas veikts citas līgumslēdzējpusē teritorijā, kaut arī ieguldītājs tur neveic nekādu saimniecisko darbību?”

23. Rakstveida apsvērumus iesniedza Moldovas Republika, Vācijas, Spānijas un Polijas valdības, kā arī Eiropas Komisija.

24. Tiesas sēdē, kas notika 2020. gada 17. novembrī, mutvārdu apsvērumi tika sniegti Moldovas Republikas, *Komstroy*, Francijas, Vācijas, Spānijas, Itālijas, Ungārijas, Nīderlandes, Polijas, Somijas un Zviedrijas valdību, kā arī Eiropas Savienības Padomes un Komisijas vārdā.

IV. Vērtējums

25. Izskatāmajai lietai piemīt vēl nebijis raksturs. Pirmkārt, iesniedzējtiesas uzdotie prejudiciālie jautājumi attiecas uz atsevišķu EHN noteikumu interpretāciju, kurus Tiesa līdz šim vēl nav izskatījusi. Otrkārt, pamatlietā izskatāmajā strīdā ir iesaistīta Moldovas Republika, kas nav Savienības dalībvalsts, un citas trešās valsts – Ukrainas – uzņēmums.

26. Tādējādi šajā lietā var apspriest to, vai Tiesai ir kompetence atbildēt uz uzdotajiem jautājumiem par starptautiska līguma interpretāciju, jo vismaz pirmšķietami situāciju var uzskatīt par “tīri ārēju”.

27. Tāpēc pirms prejudiciālo jautājumu izskatīšanas pēc būtības (B) ir jāpārbauda, vai ir konstatēta Tiesas kompetence (A).

A. Par Tiesas kompetenci

28. Sākumā atgādinu – LESD 267. pantā ir paredzēts, ka Tiesai ir kompetence lemt par Savienības iestāžu pieņemto tiesību aktu interpretāciju prejudiciālā nolēmuma tiesvedībā, jo starptautisks nolīgums, ko noslēgusi Padome saskaņā ar LESD 217. un 218. pantu, ir šāds akts. Tā kā šī nolīguma noteikumi no to stāšanās spēkā brīža ir neatņemama Savienības tiesību sistēmas sastāvdaļa, Tiesai ir kompetence lemt par šī nolīguma interpretāciju prejudiciālā nolēmuma tiesvedībā⁵.

29. Tā kā EHN tika parakstīts un apstiprināts Savienības vārdā, šis nolīgums ir jāuzskata par Savienības iestāžu pieņemtu aktu LESD 267. panta izpratnē. Tiesai tādējādi pirmšķietami ir kompetence lemt par EHN noteikumiem.

30. Tomēr ar šādu konstatējumu nepietiek, lai apstiprinātu Tiesas kompetenci. Proti, ne Savienība, ne dalībvalstis pamatlietā nav iesaistītas. Tāpēc ir jāpārbauda, vai šis apstāklis var ietekmēt to, vai Tiesai ir kompetence atbildēt uz prejudiciālajiem jautājumiem.

⁵ Spriedumi, 1974. gada 30. aprīlis, *Haegeman* (181/73, EU:C:1974:41, 2. un 4. punkts); 1999. gada 15. jūnijs, *Andersson* un *Wåkerås-Andersson* (C-321/97, EU:C:1999:307, 26. punkts), kā arī 2018. gada 7. jūnijs, KP (C-83/17, EU:C:2018:408, 24. punkts).

1. Judikatūra attiecībā uz starptautiska nolīguma noteikumu interpretāciju, ciktāl tie ir piemērojami ārpus Savienības tiesību sistēmas

31. Judikatūrā ir sniegti daži precizējumi par Tiesas kompetenci interpretēt starptautisku nolīgumu. It īpaši spriedumos *Andersson* un *Wåkerås-Andersson*⁶ un *Salzmann*⁷ Tiesa saistībā ar 1992. gada 2. maija Līguma par Eiropas Ekonomikas zonas izveidošanu (OV 1994, L 1, 3. lpp.; turpmāk tekstā – “EEZ līgums”) noteikumiem nosprieda, ka Tiesai nav kompetences lemt par nolīguma interpretāciju, ciktāl nolīgums ir piemērojams trešās valstīs.

32. Attiecinot šo judikatūru uz pamatlietu, Tiesai būtu jāatzīst, ka tai nav kompetences lemt par EHN interpretāciju strīdā starp trešās valsts sabiedrību un citu trešo valsti. Tomēr es neuzskatu, ka izskatāmajā lietā ir jāpieņem šāds risinājums.

33. Šo secinājumu, ko Tiesa izdarīja spriedumos *Andersson* un *Wåkerås-Andersson*⁸ un *Salzmann*⁹, proti, ka tai nebija kompetences interpretēt EEZ līguma noteikumus, nevar saprast atsevišķi, neizskatot šāda secinājuma pieņemšanas motīvus. Tās argumentācija ir balstīta uz diviem pamatiem.

34. Pirmkārt, Tiesa norādīja, ka tai ir kompetence interpretēt Savienības tiesību normas tikai attiecībā uz Savienību¹⁰. Citiem vārdiem sakot, Tiesa neatzīst, ka tai ir kompetence interpretēt tiesību normas, kas ir jāpiemēro ārpus Savienības tiesību sistēmas.

35. Otrkārt, Tiesas kompetences neesamība ir pamatota arī tādējādi, ka kompetence interpretēt šī līguma noteikumus, ja tos piemēro ārpus Savienības tiesību sistēmas, ar EEZ līgumu ir piešķirta Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācijas (EBTA) Tiesai¹¹, kas vienlaikus nodrošina šīs interpretācijas saderību ar Tiesas judikatūru. Proti, tā kā EEZ līgumam ir cieša saikne ar Savienības tiesību sistēmu, no šī līguma noteikumiem izriet, ka tie, ciktāl tie ir būtībā identiski atbilstošām Līgumu un piemērojamo aktu normām, ir jāinterpretē saskaņā ar Tiesas judikatūru¹².

36. Tiesas argumentācija spriedumos *Andersson* un *Wåkerås-Andersson*¹³ un *Salzmann*¹⁴, šķiet, ir balstīta uz prejudiciāla nolēmuma mehānisma mērķi, kas ir paredzēts LESD 267. pantā, proti, novērst Savienības tiesību sistēmā atšķirības tās tiesību interpretācijā¹⁵.

37. Taču šis mērķis ir arī ļāvis pamatot Tiesas kompetenci interpretēt Savienības tiesību normas strīdos, kas strikti neattiecas uz Savienības tiesību sistēmu. It īpaši Tiesa spriedumā *Hermès* nosprieda, ka tad, ja tiesību norma var būt piemērojama gan situācijām, uz kurām attiecas Savienības tiesības, gan situācijām, uz kurām tās neattiecas, pastāv zināma Savienības interese, lai

⁶ Spriedums, 1999. gada 15. jūnijs (C-321/97, EU:C:1999:307, 28. punkts).

⁷ Spriedums, 2003. gada 15. maijs (C-300/01, EU:C:2003:283, 66. punkts).

⁸ Spriedums, 1999. gada 15. jūnijs (C-321/97, EU:C:1999:307).

⁹ Spriedums, 2003. gada 15. maijs (C-300/01, EU:C:2003:283).

¹⁰ Spriedumi, 1999. gada 15. jūnijs, *Andersson* un *Wåkerås-Andersson* (C-321/97, EU:C:1999:307, 28. punkts), kā arī 2003. gada 15. maijs, *Salzmann* (C-300/01, EU:C:2003:283, 66. punkts).

¹¹ Spriedumi, 1999. gada 15. jūnijs, *Andersson* un *Wåkerås-Andersson* (C-321/97, EU:C:1999:307, 29. punkts), un 2003. gada 15. maijs, *Salzmann* (C-300/01, EU:C:2003:283, 67. punkts).

¹² Skat. EEZ līguma 6. pantu un šī līguma preambulas piecpadsmito daļu. Par šo jautājumu skat. arī Baudenbacher, C., “The Relationship Between the EFTA Court and the Court of Justice of the European Union”, no: Baudenbacher, C. (red.), *The Handbook of EEA Law*, Springer, 2016, 179.–194. lpp.

¹³ Spriedums, 1999. gada 15. jūnijs (C-321/97, EU:C:1999:307).

¹⁴ Spriedums, 2003. gada 15. maijs (C-300/01, EU:C:2003:283).

¹⁵ Spriedumi, 2008. gada 12. jūnijs, *Gourmet Classic* (C-458/06, EU:C:2008:338, 20. punkts), un 2011. gada 21. jūlijs, *Kelly* (C-104/10, EU:C:2011:506, 60. punkts), kā arī Atzinums 1/09, 2011. gada 8. marts (EU:C:2011:123, 83. punkts).

ar mērķi izvairīties no atšķirīgām interpretācijām nākotnē šī tiesību norma tiktu interpretēta vienveidīgi neatkarīgi no apstākļiem, kādos tā ir jāpiemēro. Tādējādi tā atzina, ka tai ir kompetence interpretēt tāda starptautiska nolīguma noteikumu, kura slēdzējpusē ir Savienība situācijā, uz kuru neattiecas Savienības tiesības¹⁶.

38. Šādos apstākļos spriedumus *Andersson* un *Wåkerås-Andersson*¹⁷ un *Salzmann*¹⁸ nevar saprast tādējādi, ka tajos sistemātiski ir izslēgta Tiesas kompetence interpretēt Savienības tiesību normas strīdos, kas neietilpst Savienības tiesību sistēmā. Proti, šī kompetence vispārēji tiek atzīta tad, ja prasītā interpretācija ir jāpiemēro gan situācijās, uz kurām attiecas Savienības tiesības, gan situācijās, uz kurām šīs tiesības neattiecas.

2. EHN īpatnības un to ietekme uz šajā jomā izstrādātās judikatūras piemērošanu izskatāmajā lietā

39. Varētu piebilst, ka EHN piemīt dažas īpatnības attiecībā uz diviem aspektiem, tāpēc to nevar gluži vienkārši pielīdzināt EEZ līgumam, kas ir aplūkots manis minētajā judikatūrā.

40. Pirmkārt, ar EHN nav paredzēts izveidot tiesu, kurai ir jānodrošina tāda vienveidīga minētā nolīguma noteikumu interpretācija, kādu savā tiesību sistēmā sniedz Tiesa. Proti, EHN interpretē tikai tādā gadījumā, ja strīds ir jāizšķir dažādām tiesām, līgumslēdzējpusē valsts tiesām vai šķirējtiesām, un tādējādi nav iespējams novērst atšķirības interpretācijā¹⁹.

41. Otrkārt, kā rakstveida apsvērumos norādīja Vācijas valdība un tiesas sēdē – Komisija, lai arī EHN ir daudzpusējs nolīgums, to veido divpusēju saistību kopums starp līgumslēdzējpusēm, kuru vidū ir Savienība un dalībvalstis²⁰. Ar EHN paredzētajām saistībām būtībā tiek nodrošināta tādu ieguldījumu aizsardzība, kurus vienas līgumslēdzējpusē ieguldītāji veikuši citā līgumslēdzējpusē²¹. Tādējādi šo saistību nepildīšanas gadījumā visas līgumslēdzējpusē nevar pieprasīt atlīdzību, jo šīs saistības ir jāpilda abpusēji, proti, tās jāpilda divām līgumslēdzējpusēm²².

42. Tādējādi jomā, kas aptver attiecības starp līgumslēdzējpusēm, no vienas puses, un attiecības starp līgumslēdzējpusē ieguldītājiem un līgumslēdzējpusē teritorijā, kurā veikti ieguldījumi, no otras puses, EHN ir noteikts divpusēju saistību kopums. No tā izriet, ka teorētiski šīs saistības ir jāievēro arī Savienībā attiecībās starp dalībvalstīm un līdz ar to ir jāpiemēro Savienības tiesību sistēmā.

¹⁶ Spriedums, 1998. gada 16. jūnijs, *Hermès* (C-53/96, EU:C:1998:292, 32. punkts).

¹⁷ Spriedums, 1999. gada 15. jūnijs (C-321/97, EU:C:1999:307).

¹⁸ Spriedums, 2003. gada 15. maijs (C-300/01, EU:C:2003:283).

¹⁹ To pierāda šķirējtiesu judikatūrā pastāvošās domstarpības par šajos prejudiciālajos jautājumos aplūkotā jēdziena “ieguldījums” interpretāciju.

²⁰ EHN slēdzējpusē, izņemot Itālijas Republiku.

²¹ Skat., piemēram, EHN 10. panta 1. punktu: “Katra līgumslēdzējpusē veicina un veido [...] stabilus, vienlīdzīgus, labvēlīgus un pārredzamus nosacījumus citu līgumslēdzēju ieguldītājiem, kas veic ieguldījumus tās teritorijā.”

²² Par divpusējām saistībām daudzpusējās konvencijās skat. Starptautiskās Tiesas spriedumu, 1970. gada 5. februāris, *Barcelona Traction, Light, and Power Company, Limited* (Beļģija pret Spāniju), *CJ* Krājums, 1970, 3. lpp., 33. un 35. punkts.

43. Tādējādi salīdzinājumā ar EEZ līgumu šis divas EHN īpatnības ierobežo iespēju piemērot spriedumos *Andersson* un *Wåkerås-Andersson*²³ un *Salzmann*²⁴ rasto risinājumu attiecībā uz Tiesas kompetences neesamību interpretēt starptautisku nolīgumu situācijās, kas neietilpst Savienības tiesību sistēmā.

44. Izskatāmajā lietā iesniedzējtiesa lūdz Tiesu interpretēt starptautiska nolīguma noteikumus, kuri netiek interpretēti vienveidīgi saskaņā ar Tiesas judikatūru strīdos, kas neattiecas uz Savienību, un kurus principā var piemērot arī situācijās, kas ietilpst Savienības tiesību sistēmā.

45. Šādos apstākļos uzskatu, ka Savienības interesi vienveidīgi interpretēt EHN noteikumus nevar izslēgt. No tā es secinu, ka tādējādi šādos apstākļos izskatāmajā lietā būtu jāatzīst Tiesas kompetence atbildēt uz prejudiciālajiem jautājumiem.

3. Šaubas par EHN noteikumu piemērojamību Savienības tiesību sistēmā

46. Tagad šis apgalvojums vēl ir jāprecizē. Šāds secinājums ir iespējams tikai ar nosacījumu, ka interpretējamās tiesību normas ir faktiski piemērojamas Savienības tiesību sistēmā. Ja tas tā nebūtu, Savienībai nebūtu intereses tās interpretēt vienveidīgi un Tiesai nebūtu kompetences sniegt šādu interpretāciju.

47. Taču, pirmkārt, ar EHN 26. pantu ir izveidots tāds strīdu izšķiršanas mehānisms starp līgumslēdzējpusēs ieguldītājiem un līgumslēdzējpusi, kas ļauj sākt tiesvedību šķīrējtiesā. Šajā ziņā Tiesa spriedumā *Achmea*²⁵ nosprieda, ka Savienības tiesību sistēmā nav atļauts sākt tiesvedību šķīrējtiesā, kas izveidota, pamatojoties uz ieguldījumu veicināšanas un aizsardzības nolīgumu, kuru noslēgušas divas dalībvalstis. Šādos apstākļos minētajā spriedumā, šķiet, ir norādīts, ka EHN 26. pantu nekad nepiemēro Savienības tiesību sistēmā, tāpēc Tiesai nav kompetences interpretēt šo noteikumu.

48. Tomēr EHN nevar pilnībā pielīdzināt spriedumā *Achmea* aplūkotajam divpusējam ieguldījumu līgumam (turpmāk tekstā – “BIT”), un tam piemīt dažas īpatnības, kas jāņem vērā, lai varētu sniegt izsmeļošu atbildi uz jautājumu, vai saskaņā ar to izveidotais strīdu izšķiršanas mehānisms ir saderīgs ar Savienības tiesībām. Tāpēc aicinu Tiesu izmantot iespēju izvērtēt šī sprieduma ietekmi uz EHN 26. panta piemērojamību, jo šis vērtējums ir jāveic, lai noteiktu, vai Tiesai ir kompetence atbildēt uz prejudiciālajiem jautājumiem par šī noteikuma interpretāciju.

49. Otrkārt, spriedumā *Achmea* nav atrisināts vispārīgāks jautājums par ieguldījumu veicināšanas un aizsardzības līguma materiāltiesisko noteikumu saderību ar Savienības tiesībām, ja tie ir jāpiemēro attiecībās starp dalībvalstīm. Tomēr šajā spriedumā ir atspoguļotas ar šādu nolīgumu pastāvēšanu saistītas grūtības gadījumā, ja tie jāpiemēro Savienībā²⁶. Proti, jautājums ir par to, vai strīdā starp dalībvalsts ieguldītāju un citu dalībvalsti tās tiesā var atsaukties uz [minētā nolīguma] materiāltiesiskajiem noteikumiem. Tāpēc ir jāpārbauda, vai saskaņā ar spriedumu *Achmea* var uzskatīt, ka EHN materiāltiesiskie noteikumi ir nesaderīgi ar Savienības tiesībām un tādējādi tos nevar piemērot tās tiesību sistēmā.

²³ Spriedums, 1999. gada 15. jūnijs (C-321/97, EU:C:1999:307, 28. punkts).

²⁴ Spriedums, 2003. gada 15. maijs (C-300/01, EU:C:2003:283, 66. punkts).

²⁵ 60. punkts un rezolutīvā daļa.

²⁶ Šajā ziņā skat. Komisijas 2018. gada 19. jūlija Paziņojumu Eiropas Parlamentam un Padomei – ES iekšējo ieguldījumu aizsardzība, COM(2018) 547 final.

50. Šajā pārbaudē varēs identificēt Savienības interesi sniegt EHN noteikumu vienveidīgu interpretāciju, kā arī atzīt Tiesas kompetenci atbildēt uz šiem prejudiciālajiem jautājumiem.

a) Ar EHN 26. panta 1. punktu izveidotā strīdu izšķiršanas mehānisma piemērojamība Savienības tiesību sistēmā

51. Jau vairākus gadus gan doktrīnā²⁷, gan praksē²⁸ tiek dedzīgi apspriests jautājums par to, vai ar Savienības tiesībām ir saderīgi tādi strīdu izšķiršanas mehānismi, kas iekļauti Savienības dalībvalstīm saistošajos konvencijas instrumentos.

52. Tas ir atspoguļots lietā, kurā pasludināts spriedums *Achmea*, un attiecīgā gadījumā tajā ir skaidri attēlotas konflikta attiecības starp Savienības tiesībām un ieguldījumu arbitrāžas tiesībām²⁹.

1) Spriedums “Achmea”

53. Spriedumā *Achmea*³⁰ Tiesa nosprieda, ka LESD 267. un 344. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tiem ir pretrunā tāds starp divām dalībvalstīm noslēgta starptautiska nolīguma noteikums, kurā ir noteikts, ka ieguldītājs no kādas no šīm dalībvalstīm strīda gadījumā par ieguldījumiem citā dalībvalstī pret šo pēdējo minēto dalībvalsti var sākt tiesvedību šķīrējtiesā, kuras kompetencei šī dalībvalsts ir apņēmusies piekrist.

54. Citiem vārdiem sakot, Tiesa ir nospriedusi, ka noteikums par strīdu izšķiršanu, kas iekļauts starp divām dalībvalstīm noslēgtā *BIT*, nav saderīgs ar Savienības tiesībām.

55. Šajā spriedumā Tiesa savu argumentāciju pamatoja ar galvenajiem un neapstrīdamajiem Savienības tiesību principiem. Tā vispirms uzsvēra, ka ar starptautisku nolīgumu nevar tikt apdraudēta Līgumos noteiktā kompetenču kārtība un attiecīgi – Savienības tiesību sistēmas autonomija³¹. Tā atgādināja, ka Savienības tiesību autonomiju attaisno Savienības un tās tiesību galvenās raksturiezīmes, tostarp Savienības konstitucionālā uzbūve, kā arī pati minēto tiesību būtība³², ko it īpaši raksturo tās autonoma izcelsme, pārākums un tieša iedarbība³³.

²⁷ Attiecībā uz judikatūru, kas izstrādāta pirms sprieduma *Achmea* pasludināšanas, skat. it īpaši Eilmansberger, T., “Bilateral investment Treaties and EU Law”, *Common Market Law Review*, 2009, 46. sēj., Nr. 2, 383.–429. lpp.; Hindelang, S., “Circumventing Primacy of EU Law and the CJEU’s Judicial Monopoly by Resorting to Dispute Resolution Mechanisms Provided for in Inter-se Treaties? The Case of Intra-EU Investment Arbitration”, *Legal Issues of Economic Integration*, 2012, 39. sēj., Nr. 2, 179.–206. lpp., un Miron, S., “The Last Bite of the BITs – Supremacy of EU Law versus Investment Treaty Arbitration”, *European Law Journal*, 2013, 20. sēj., Nr. 3, 332.–345. lpp.

²⁸ Skat., piemēram, *Vattenfall AB* u.c. pret Vāciju (CIRDI lieta Nr. ARB/12/12), 2018. gada 31. augusta lēmums par *Achmea*; *Masdar Solar & Wind Cooperatief U.A.* pret Spānijas Karalisti (CIRDI lieta Nr. ARB/14/1), spriedums, 2018. gada 16. maijs; *Novenergia II – Energy & Environment (SCA)* (Luksemburgas Lielhercogiste), *SICAR* pret Spānijas Karalisti (lieta SCC Nr. 2015/063), spriedums, 2018. gada 15. februāris.

²⁹ Skat. it īpaši Gaillard, E., “L’affaire Achmea ou les conflits de logiques”, *Revue critique de droit international privé*, 2018, Nr. 3, 616. lpp.; Hess, B., “The Fate of Investment Dispute Resolution after the Achmea Decision of the European Court of Justice”, Max Planck Institute Luxembourg for Procedural Law Research Paper Series, 2018, Nr. 3, 8. lpp., un Basedow, J., “Achmea judgment and the applicability of the Energy Charter Treaty in Intra-EU Investment Arbitration”, *Journal of international economic Law*, 2020, 23. sēj., Nr. 1, 271.–292. lpp.

³⁰ 60. punkts un rezolutīvā daļa.

³¹ Spriedums *Achmea*, 32. punkts. Skat. arī Atzinumu 2/13, 2014. gada 18. decembris (EU:C:2014:2454, 201. punkts un tajā minētā judikatūra).

³² Spriedums *Achmea*, 33. punkts.

³³ Spriedums *Achmea* 33. punkts.

56. Turpinājumā Tiesa precizēja, ka tādējādi Savienības tiesības ir balstītas uz pamatpremisu, saskaņā ar kuru katrai dalībvalstij ar visām pārējām dalībvalstīm ir daudzas kopīgas Savienības pamatvērtības un tās to savstarpēji atzīst. Tā turklāt norādīja, ka šī premisa ietver un pamato dalībvalstu savstarpējo uzticēšanos tam, ka šīs vērtības tiek atzītas, un tādējādi tam, ka Savienības tiesības, ar kurām tās tiek īstenotas, tiek ievērotas³⁴.

57. Visbeidzot Tiesa atgādināja – lai garantētu Savienības tiesību sistēmas īpašo iezīmju un autonomijas saglabāšanu, ar Līgumiem ir izveidota tiesu sistēma, kuras mērķis ir nodrošināt Savienības tiesību saskanīgu un vienveidīgu interpretāciju³⁵. Turklāt tā norādīja, ka šādi izstrādātās sistēmas stūrakmens ir radīts ar LESD 267. pantā paredzēto prejudiciālā nolēmuma tiesvedību, kuras mērķis ir nodrošināt Savienības tiesību vienveidīgu interpretāciju, tādējādi ļaujot nodrošināt to saskanību, pilnīgu iedarbību un autonomiju, kā arī – galu galā – pašu ar Līgumiem izveidoto tiesību raksturu³⁶.

58. Tiesa, pamatojoties uz šiem principiem, pirmkārt, norādīja, ka uz attiecīgo *BIT* noteikumu pamata dibinātai šķīrējtiesai ir jāinterpretē un pat jāpiemēro Savienības tiesības³⁷. Otrkārt, tā nosprieda, ka attiecīgā šķīrējtiesa neietilpst Savienības tiesu sistēmā, tādējādi ar *BIT* izveidoto strīdu izšķiršanas mehānismu var izslēgt, ka šie strīdi, lai gan tie var attiekties uz Savienības tiesību interpretāciju vai piemērošanu, tiek atrisināti veidā, kas garantē Savienības tiesību pilnīgu efektivitāti³⁸.

59. Tiesa norādīja, ka tas tā ir pat tad, ja dalībvalstu tiesību aktos valsts tiesām ir paredzēta iespēja pārbaudīt šķīrējtiesas nolēmumus, jo šī pārbaude ir ierobežota un to var veikt tikai, ciktāl tas ir atļauts valsts tiesību aktos. Šajā nozīmē Tiesa spriedumā *Achmea* nošķīra strīdu izšķiršanas mehānismu, kas iekļauts divām dalībvalstīm saistošā līgumā, no komerclietu šķīrējtiesas [procesā], kas tieši tika atzīts par saderīgu ar Savienības tiesībām, ciktāl valsts tiesas, veicot šķīrējtiesas nolēmumu pārbaudi, var izskatīt Savienības tiesību pamatnoteikumus un attiecīgā gadījumā vērsties Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu³⁹.

60. Uzsveru, ka šie divi mehānismi būtiski atšķiras. Komerclietu šķīrējtiesas procesā katra puse īsteno savu autonomiju. Tas nozīmē, ka līguma, ar kuru attiecīgie strīdi ir nodoti šķīrējtiesas kompetencē, noslēgšanas brīdī vai strīda rašanās brīdī tiek noslēgts šķīrējtiesas līgums. Citiem vārdiem sakot, tiesas kompetence komerclietu izšķiršanā vienmēr izriet no šķīrējtiesas klauzulas, kurā ir paredzēts konkrētais strīds. Nevar uzskatīt, ka šķīrējtiesas kompetence ietilpst valsts nodrošinātās tiesību aizsardzības tiesā sistēmā. Tās pamatā drīzāk ir katras tirdzniecībā iesaistītās puses autonomija⁴⁰. No šīs autonomijas izriet pusēm dotā iespēja lemt par strīdu izšķiršanu, ceļot prasību komerclietu šķīrējtiesā.

³⁴ Spriedums *Achmea*, 34. punkts. Skat. arī Atzinumu 2/13, 2014. gada 18. decembris (EU:C:2014:2454, 168. un 173. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra).

³⁵ Spriedums *Achmea*, 35. punkts. Skat. arī Atzinumu 2/13, 2014. gada 18. decembris (EU:C:2014:2454, 174. punkts).

³⁶ Spriedums *Achmea*, 37. punkts. Skat. arī Atzinumu 2/13, 2014. gada 18. decembris (EU:C:2014:2454, 176. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).

³⁷ Spriedums *Achmea*, 39.–42. punkts.

³⁸ Spriedums *Achmea*, 42.–56. punkts.

³⁹ Spriedums *Achmea*, 45. un 55. punkts.

⁴⁰ Šajā nozīmē skat. Basedow, J., "EU Law in International Arbitration: Referrals to the European Court of Justice", *Journal of International Arbitration*, 2015, 32. sēj., Nr. 4, 367.–386. lpp., it īpaši 370. lpp.

61. Savukārt strīdu izšķiršanas mehānismam, kas paredzēts starptautiskā nolīgumā, ir cita loģika⁴¹. Šajā gadījumā šis mehānisms ietver vispārēju un pastāvīgu arbitražas piedāvājumu, kas pretējai pusei ir jāpieņem vai jānoraida. Citiem vārdiem sakot, pieņemot šo mehānismu, valsts atsakās dot iespēju valsts tiesām izšķirt tādu ar citas dalībvalsts ieguldītāju radušos strīdu, kas ietilpst šī nolīguma piemērošanas jomā. Šī atteikšanās ir sistēmiska, ciktāl tā var attiekties uz visiem strīdiem, kas ir šī nolīguma piemērošanas jomā. Tā rīkojoties, valsts izveido tiesību aizsardzības tiesā mehānismu, kas neietilpst tajā izveidotajā tiesību sistēmā.

62. Spriedumā *Achmea* Tiesa norāda tieši uz šo aspektu, kas piemīt nolīgumos starp dalībvalstīm paredzētajiem ieguldījumu arbitražas mehānismiem: nav pieļaujams, ka dalībvalstis, uzņemoties starptautiskās saistības, sistemātiski atsakās no Savienības tiesību sistēmas, izskatot strīdus par Savienības tiesību interpretāciju vai piemērošanu.

63. Šādos apstākļos Tiesa nosprieda, ka attiecīgais strīdu izšķiršanas mehānisms ir tāds, kas ne vien var apdraudēt savstarpējas uzticības principu starp dalībvalstīm, bet arī ar Līgumiem izveidoto tiesību īpašā rakstura saglabāšanu, ko nodrošina ar LESD 267. pantā paredzēto prejudiciālā nolēmuma procedūru, līdz ar to tas nav saderīgs ar lojālas sadarbības principu⁴². Pēc tās domām, no tā izriet, ka ar attiecīgo *BIT* iekļauto strīdu izšķiršanas mehānismu, saskaņā ar kuru jebkurš dalībvalsts ieguldītājs var sākt tiesvedību šķirējtiesā pret citu dalībvalsti, ir aizskarta Savienības tiesību autonomija⁴³.

64. Šis risinājums beigu beigās ir Savienības tiesību autonomijas⁴⁴ tieša izpausme, kas ir balstīta uz savstarpēju uzticēšanos starp dalībvalstīm, kurām ir kopīgas vērtības un kuras faktiski atzīst šīs vērtības. Tādējādi, izņemot ārkārtas apstākļus, dalībvalstīm ir jāuzskata, ka visas pārējās Savienības dalībvalstis ievēro Savienības tiesības, tostarp pamattiesības, it īpaši tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību neatkarīgā tiesā, kas nostiprinātas Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47. pantā⁴⁵.

65. Citiem vārdiem sakot, tieši tāpēc, ka Savienības tiesību sistēmā tiek pieņemts un atzīts, ka dalībvalstis ievēro vērtības un tiesības, saskaņā ar kurām ir noteikts tiesiskums un tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību, Savienības tiesību sistēmā arī tiek garantēts, ka dalībvalstu ieguldītāji zināmā veidā ir pienācīgi aizsargāti⁴⁶, lai nebūtu jāizmanto sistēma, kas nav dalībvalstu tiesību sistēma⁴⁷.

66. Šo vērtību, it īpaši tiesiskuma, nozīmīgumu dažādās lietās arī ir atgādinājusi Tiesa⁴⁸, uzsverot par to ievērošanu atbildīgo Savienības iestāžu, it īpaši Komisijas, lomu.

⁴¹ Attiecībā uz mehānisma oriģinalitāti skat. Kessedjian, C., un Pironon, V., *Droit du commerce international*, 2. izdevums, Thémis, PUF, 2020, 209. lpp.

⁴² Spriedums *Achmea*, 58. punkts.

⁴³ Spriedums *Achmea*, 59. punkts.

⁴⁴ Hess, B., minēts iepriekš, 8. lpp.

⁴⁵ Atzinums 1/17 (*CETA* nolīgums starp Kanādu un Eiropas Savienību), 2019. gada 30. aprīlis (EU:C:2019:341, 128. punkts un tajā minētā judikatūra).

⁴⁶ Komisijas 2018. gada 19. jūlija Paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei – ES iekšējo ieguldījumu aizsardzība, COM(2018) 547 *final*.

⁴⁷ Šeit netiek noliegts, ka šķirējtiesas, kas izskata ar ieguldījumu tiesībām saistītus jautājumus, ir veicinājušas tiesiskuma ievērošanu. Šajā ziņā skat. Sadowski, W., "Protection of the rule of law in the European Union through investment treaty arbitration: Is judicial monopolism the right response to illiberal tendencies in Europe?", *Common Market Law Review*, 2018, Nr. 55, 1025.–1060. lpp. Tomēr šo ieguldījumu nevar salīdzināt ar Savienības dalībvalstu pārliecību par tādu pamatvērtību atzīšanu un ievērošanu, uz kuru pamata ir dibināta Savienība un kuru vidū ir tiesiskuma un tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību neatkarīgā tiesā ievērošana.

⁴⁸ Atsaucos it īpaši uz spriedumiem, 2018. gada 27. februāris, *Associação Sindical dos Juizes Portugueses* (C-64/16, EU:C:2018:117, 32. un 33. punkts); 2019. gada 24. jūnijs, Komisija/Polija (Augstākās tiesas neatkarība) (C-619/18, EU:C:2019:531, 43. un 47. punkts), un 2019. gada 5. novembris, Komisija/Polija (Vispārējās jurisdikcijas tiesu neatkarība) (C-192/18, EU:C:2019:924, 98. punkts).

67. Tādējādi spriedumā *Achmea* ir atrisināts jautājums par attiecībām starp Savienības tiesībām un strīdu izšķiršanas mehānismiem, kas ir iekļauti starp divām dalībvalstīm noslēgtajos *BIT*.

68. Turklāt gandrīz visas dalībvalstis ir pieņēmušas zināšanai šo lēmumu un dažādos paziņojumos⁴⁹ ir paudušas savu nodomu izbeigt starp dalībvalstīm jau noslēgtos *BIT*. Pēc šiem paziņojumiem 23 dalībvalstis 2020. gada 5. maijā noslēdza nolīgumu par divpusēju ieguldījumu līgumu izbeigšanu starp Eiropas Savienības dalībvalstīm⁵⁰.

69. Turklāt ir jāprecizē, ka starptautiskā nolīgumā paredzētā ieguldījumu strīdu izšķiršanas šķirējtiesā mehānisma nesaderība ar Savienības tiesībām izriet tieši no Savienības tiesību pārākuma principa. Šī iemesla dēļ tas nav piemērojams Savienības tiesību sistēmā, nepastāvot nekādam laika ierobežojumam, tāpēc šķirējtiesas kompetenci uz šī pamata nevar atzīt.

2) Sprieduma “*Achmea*” tvērums attiecībā uz EHN

70. Tomēr spriedumā *Achmea* nav atrisināti visi jautājumi par attiecībām starp ieguldījumu arbitrāžu un Savienības tiesībām. Šī lieta it īpaši attiecās uz divpusēju līgumu, kura slēdzējpusē ir divas dalībvalstis. Lai arī EHN ir paredzēts strīdu izšķiršanas mehānisms, kas līdzinās spriedumā *Achmea* aplūkotojam, ciktāl ar to ir atļauts celt prasību šķirējtiesā, tas ir daudzpusējs nolīgums, kura slēdzējpusē ir Savienība un dalībvalstis.

71. Šis atšķirības neļāva automātiski piemērot EHN 26. pantā paredzētajam strīdu izšķiršanas mehānismam tajā attiecībā uz *BIT* rasto risinājumu. Secīgi dalībvalstu paziņojumi šajā ziņā tieši parāda esošās atšķirības attiecībā uz iespēju piemērot spriedumu *Achmea* EHN paredzētajam strīdu izšķiršanas mehānismam⁵¹ un, vēl būtiskāk, attiecībā uz EHN 26. panta saderību ar Savienības tiesībām.

72. Tāpēc ir jānoskaidro, vai, aplūkojot EHN 26. pantā paredzētā strīdu izšķiršanas mehānisma saderību, var piemērot Tiesas spriedumā *Achmea* minēto argumentāciju. Šajā ziņā Francijas, Vācijas, Spānijas, Itālijas, Nīderlandes un Polijas valdības, kā arī Komisija apgalvoja, ka šāds risinājums būtu jāpieņem un ka EHN 26. panta nesaderība ar Savienības tiesībām nozīmē, ka tas nav piemērojams Savienības tiesību sistēmā. Savukārt Ungārijas, Somijas un Zviedrijas valdības tiesas sēdē puda ideju, ka spriedumā *Achmea* rasto risinājumu nevar piemērot ar EHN 26. pantu izveidotajam strīdu izšķiršanas mehānismam.

⁴⁹ Dalībvalstu valdību pārstāvju 2019. gada 15. un 16. janvāra paziņojumi par Tiesas sprieduma *Achmea* tiesiskajām sekām un ieguldījumu aizsardzību Eiropas Savienībā, <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/190117-bilateral-investment-treaties_en.pdf>; <<https://2015-2019.kormany.hu/download/5/1b/81000/Hungarys%20Declaration%20on%20Achmea.pdf>>; un <<https://www.regeringen.se/48ee19/contentassets/d759689c0c804a9ea7af6b2de7327320/achmea-declaration.pdf>>.

⁵⁰ Nolīgums par divpusēju ieguldījumu līgumu izbeigšanu starp Eiropas Savienības dalībvalstīm (OV 2020, L 169, 1. lpp.). Nolīgumu noslēdza visas dalībvalstis, izņemot Īriju, Austrijas Republiku, Somijas Republiku un Zviedrijas Karalisti.

⁵¹ Beļģijas Karaliste, Bulgārijas Republika, Čehijas Republika, Dānijas Karaliste, Vācijas Federatīvā Republika, Igaunijas Republika, Īrija, Grieķijas Republika, Spānijas Karaliste, Francijas Republika, Horvātijas Republika, Itālijas Republika, Kīpras Republika, Latvijas Republika, Lietuvas Republika, Nīderlandes Karaliste, Austrijas Republika, Polijas Republika, Portugāles Republika, Rumānija, Slovākijas Republika un Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste paziņoja, ka EHN strīdu izšķiršanas klauzulu tās uzskata par nesaderīgu ar Savienības tiesībām, savukārt Luksemburgas Lielhercogiste, Maltas Republika, Slovēnijas Republika, Somijas Republika un Zviedrijas Karaliste skaidri izteica atrunu par iespēju attiecināt šajā spriedumā rasto risinājumu uz EHN strīdu izšķiršanas mehānismu. Ungārija savukārt paziņoja, ka, pēc tās domām, šo risinājumu nevar piemērot EHN 26. pantā paredzētajam strīdu izšķiršanas mehānismam. Skat. dalībvalstu valdību pārstāvju 2019. gada 15. un 16. janvāra paziņojumus par Tiesas sprieduma *Achmea* tiesiskajām sekām un ieguldījumu aizsardzību Eiropas Savienībā, <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/190117-bilateral-investment-treaties_en.pdf>; <<https://2015-2019.kormany.hu/download/5/1b/81000/Hungarys%20Declaration%20on%20Achmea.pdf>>; un <<https://www.regeringen.se/48ee19/contentassets/d759689c0c804a9ea7af6b2de7327320/achmea-declaration.pdf>>.

73. Uzskatu, ka EHN 26. pantā paredzētais strīdu izšķiršanas mehānisms, ciktāl ar to ir atļauts sākt tiesvedību šķirējtiesā, izraisa līdzīgu rezultātu kā spriedumā *Achmea* aplūkotais strīdu izšķiršanas mehānisms, kas tika atzīts par nesaderīgu ar Savienības tiesībām.

74. Pirmkārt, norādu, ka ar EHN 26. pantu tāpat kā ar spriedumā *Achmea* aplūkoto strīdu izšķiršanas mehānismu ir atļauts sākt tiesvedību ieguldījumu šķirējtiesā, lai izšķirtu strīdus saistībā ar Savienības tiesību interpretāciju.

75. Proti, EHN 26. panta 6. punktā ir paredzēts, ka šķirējtiesa lemj par strīdīgiem jautājumiem saskaņā ar EHN un “piemērojamām starptautisko tiesību normām un principiem”. Taču pretēji tam, ko apgalvo Somijas un Zviedrijas valdības, un kā lēma Tiesa spriedumā *Achmea*⁵², ņemot vērā Savienības tiesību iezīmes, šīs tiesības vienlaikus ir jāuzskata par neatņemamu spēkā esošo tiesību sastāvdaļu visās dalībvalstīs un par tiesībām, kas izriet no starptautiska nolīguma starp dalībvalstīm. Tādējādi saskaņā ar EHN 26. pantu izveidotai šķirējtiesai attiecīgā gadījumā ir jāinterpretē un pat jāpiemēro Savienības tiesības.

76. Otrkārt, uzskatu, ka saskaņā ar EHN 26. pantu izveidota šķirējtiesa, pat tiesvedībā, kuru kādas dalībvalsts ieguldītājs ir ierosinājis pret citu dalībvalsti, neietilpst Savienības tiesību sistēmā⁵³.

77. Proti, šī šķirējtiesa neietilpst dalībvalstu tiesību sistēmā, un tieši šis izņēmuma raksturs pamato šāda strīdu izšķiršanas mehānisma pastāvēšanu. Tā arī nav tiesa, kas ir kopīga vairākās dalībvalstīs, tāpēc tai nav nekādas saiknes ar dalībvalstu tiesību sistēmām.

78. Šādos apstākļos šķirējtiesu, kas izveidota ar EHN 26. pantu, nevar uzskatīt par “kādas dalībvalsts tiesu” LESD 267. panta izpratnē, un tādējādi minētā tiesa nevar iesniegt Tiesā lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu. Tāpēc šīs tiesas nolēmumi nav pakļauti tāda veida mehānismiem, kuri nodrošina Savienības tiesību normu pilnīgu efektivitāti⁵⁴.

79. No tā izriet, ka tāpat kā ar strīdu izšķiršanas mehānismu, kas spriedumā *Achmea* ir atzīts par nesaderīgu ar Savienības tiesībām, ar EHN 26. pantu, ciktāl tas ļauj sākt tiesvedību šķirējtiesā, manuprāt, ir aizskarta Savienības tiesību autonomija, un šajā ziņā minētais pants arī ir nesaderīgs ar Savienības tiesībām.

80. Šo secinājumu neatspēko ne EHN īpatnības, kuru dēļ radās šaubas par sprieduma *Achmea* piemērošanu tajā paredzētajam strīdu izšķiršanas mehānismam, ne nesen izstrādātā Tiesas judikatūra, uz ko tiesas sēdē it īpaši atsaucās Ungārijas, Somijas un Zviedrijas valdības.

i) EHN īpatnību ietekmes neesamība salīdzinājumā ar BIT

81. Atšķirībā no spriedumā *Achmea* aplūkotā *BIT* Savienība ir EHN slēdzējpuse, un tādējādi minētais nolīgums tai ir saistošs. Būtu jāpiebilst, ka Tiesa šajā spriedumā skaidri uzsvēra, ka strīdu izšķiršanas mehānisms ir paredzēts nolīgumā, ko noslēgusi “nevis Savienība, bet gan tās dalībvalstis”⁵⁵. Vai tas noteikti nozīmē to, ka šo pašu risinājumu nevar piemērot starptautiskam nolīgumam, kuru noslēgušas dalībvalstis *un* Savienība? Es tā nedomāju.

⁵² 41. punkts.

⁵³ Lai arī pirms sprieduma *Achmea* pasludināšanas manas akadēmiskās darbības laikā es pirmšķietami neizslēdzu pretēju domu, tagad atsaucos uz Tiesas argumentāciju šajā ziņā. Skat. Szpunar, M., “Referrals of Preliminary Questions by Arbitral Tribunals to the CJEU”, no: Ferrari, F. (red.), *The Impact of EU Law on International Commercial Arbitration*, Juris, 2017, 85.–124. lpp.

⁵⁴ Spriedums *Achmea*, 43. punkts un tajā minētā judikatūra.

⁵⁵ Spriedums *Achmea*, 58. punkts.

82. Šajā ziņā norādu, ka nav strīda par to, ka starptautisks nolīgums, ar ko paredzēts izveidot tiesu, kuras pienākums ir interpretēt tā noteikumus un kuras nolēmumi ir saistoši iestādēm, tostarp Tiesai, principā nav nesaderīgs ar Savienības tiesībām. Proti, Savienības kompetence starptautisko attiecību jomā un tās tiesībspēja slēgt starptautiskus nolīgumus noteikti ietver iespēju pakļaut savu rīcību ar šiem nolīgumiem izveidotas vai izraudzītas tiesas nolēmumiem attiecībā uz nolīgumu noteikumu piemērošanu un interpretāciju⁵⁶.

83. Tomēr šādas pilnvaras var pieņemt tikai ar nosacījumu, ka tiek ievērota Savienības un tās tiesību sistēmas autonomija⁵⁷. Taču, kā esmu norādījis šo secinājumu 78. un 79. punktā, ar EHN 26. pantā paredzēto strīdu izšķiršanas mehānismu, ciktāl ar to ir atļauts sākt tiesvedību šķīrējtiesā, ir tieši aizskarta Savienības tiesību autonomija. Šajos apstākļos šo konstatējumu nevar ietekmēt tas, ka arī Savienība ir EHN slēdzējpuse.

ii) Atšķirīgums no Atzinuma 1/17

84. Visbeidzot Ungārijas, Somijas un Zviedrijas valdības tiesas sēdē apgalvoja, ka Atzinumā 1/17 (*CETA* nolīgums starp Kanādu un Eiropas Savienību)⁵⁸ tika ieviesta jauna strīdu izšķiršanas mehānismu, kas neietilpst Savienības tiesību sistēmā, analīzes shēma. Šāds mehānisms pats par sevi neesot nesaderīgs ar Savienības tiesībām, ja tiesai, kas neietilpst Savienības tiesību sistēmā, ar to netiek piešķirtas pilnvaras interpretēt vai piemērot Savienības tiesību normas un ja tās pieņemtie nolēmumi netraucē Savienības iestādēm darboties atbilstoši tās konstitucionālajam ietvaram.

85. Tomēr šī argumentācija nepārlicina. Pirmkārt, kā tas izklāstīts šo secinājumu 74. un 75. punktā, es uzskatu, ka ar EHN 26. pantu šķīrējtiesai, kas neietilpst Savienības tiesību sistēmā, tieši ir atļauts interpretēt vai piemērot Savienības tiesību normas. Turklāt EHN 26. pants atšķiras no strīdu izšķiršanas mehānisma, kas paredzēts Visaptverošā ekonomikas un tirdzniecības nolīgumā, ko noslēgusi Kanāda, no vienas puses, un Eiropas Savienība un tās dalībvalstis, no otras puses (turpmāk tekstā – “*CETA*”), ciktāl minētajā nolīgumā attiecībā uz Savienības tiesību interpretāciju⁵⁹ ir paredzēta skaidra atruna, savukārt šādas atrunas nav EHN 26. pantā.

86. Otrkārt un it īpaši, norādu, ka Atzinumā 1/17 (*CETA* nolīgums starp Kanādu un Eiropas Savienību)⁶⁰ Tiesas argumentācija, kas attiecas uz *CETA* paredzēto strīdu izšķiršanas mehānismu, nekādā veidā nevar ietekmēt EHN 26. panta analīzi. Kā savā atzinumā norādīja Tiesa, jautājums par to, vai ieguldījumu tiesas izveide vai uzturēšana uz šāda nolīguma pamata ir saderīga ar Savienības tiesībām, atšķiras no jautājuma, vai ar šīm tiesībām ir saderīga šādas tiesas izveide, pamatojoties uz nolīgumu, kas noslēgts starp Savienību un trešo valsti⁶¹. Tāpēc Ungārijas, Somijas un Zviedrijas valdību argumentāciju var pieņemt tikai tad, ja EHN attiektos tikai uz attiecībām starp Savienību un trešām valstīm.

87. Proti, lai arī dalībvalstīm ir jāievēro savstarpējās uzticēšanās princips, šis princips nekādā gadījumā nav piemērojams attiecībās starp Savienību un trešām valstīm. Precīzāk, attiecības ar trešām valstīm nav balstītas uz pamatpremisu, saskaņā ar kuru katrai dalībvalstij ar visām

⁵⁶ Atzinums 1/91 (EEZ līgums – I), 1991. gada 14. decembris (EU:C:1991:490, 40. un 70. punkts); Atzinums 1/09, 2011. gada 8. marts (EU:C:2011:123, 74. un 76. punkts), un Atzinums 2/13, 2014. gada 18. decembris (EU:C:2014:2454, 182. un 183. punkts).

⁵⁷ Atzinums 2/13, 2014. gada 18. decembris (EU:C:2014:2454, 183. punkts), un spriedums *Achmea*, 57. punkts.

⁵⁸ Atzinums, 2019. gada 30. aprīlis (EU:C:2019:341).

⁵⁹ Atzinums 1/17 (*CETA* nolīgums starp Kanādu un Eiropas Savienību), 2019. gada 30. aprīlis (EU:C:2019:341, 131. punkts).

⁶⁰ Atzinums, 2019. gada 30. aprīlis (EU:C:2019:341).

⁶¹ Atzinums 1/17 (*CETA* nolīgums starp Kanādu un Eiropas Savienību), 2019. gada 30. aprīlis (EU:C:2019:341, 127. punkts).

pārējām dalībvalstīm ir daudzas kopīgas Savienības pamatvērtības un šis dalībvalstis tās savstarpēji atzīst un tādējādi respektē Savienības tiesības, kuras tās īsteno. Kā ir norādījis ģenerālvokāts Ī. Bots [*Y. Bot*], katra līgumslēdzējpusē, noslēdzot nolīgumu ar trešām valstīm, ne vienmēr uzticas otras līgumslēdzējpusē tiesu sistēmas spējai nodrošināt nolīgumā iekļauto noteikumu ievērošanu⁶². Tādas savstarpējās uzticēšanās neesamība, kas ir Savienībā, tieši ir iemesls, kura dēļ līgumslēdzējpusē nolēmj vienoties par neitrālu strīdu izšķiršanas mehānismu⁶³. Šāds mehānisms, kura nav abās līgumslēdzējpusēs, ļauj nodrošināt līgumslēdzēju uzticēšanos attiecībā uz nolīguma piemērošanu, tomēr šo uzticēšanos nevar sajaukt ar savstarpēju uzticēšanos, kas strukturē attiecības Savienības tiesību sistēmā.

88. Šādos apstākļos Atzinums 1/17 (*CETA* nolīgums starp Kanādu un Eiropas Savienību)⁶⁴, ņemot vērā spriedumā *Achmea* noteiktos principus, neietekmē EHN 26. pantā paredzētā strīdu izšķiršanas mehānisma vērtējumu, ciktāl ar to ir atļauts sākt tiesvedību šķirējtiesā, jo šis nolīgums reglamentē attiecības starp dalībvalstīm.

3) Secinājumi par EHN 26. panta piemērojamību Savienības tiesību sistēmā

89. No visa iepriekš izklāstītā izriet, ka EHN 26. pantā paredzētais strīdu izšķiršanas mehānisms, manuprāt, nav saderīgs ar Savienības tiesībām, ciktāl gadījumā, ja rodas strīds starp dalībvalsts ieguldītāju un citu dalībvalsti, šķirējtiesai, kas neietilpst Savienības tiesību sistēmā, ar to ir atļauts interpretēt vai piemērot Savienības tiesības, un tādējādi ar to tiek apdraudēts savstarpējās uzticēšanās starp dalībvalstīm princips un ar Līgumiem iedibināto tiesību rakstura saglabāšana, kā arī aizskarta Savienības tiesību autonomija. Tādējādi šī iemesla dēļ EHN 26. pantu nevar piemērot Savienības tiesību sistēmā.

90. Tomēr neiespējamība dalībvalsts ieguldītājam vērsties šķirējtiesā gadījumā, ja rodas strīds ar citu dalībvalsti, nenozīmē, ka EHN 26. pantu nekad nevar piemērot Savienības tiesību sistēmā. Dalībvalsts ieguldītāji principā jebkurā brīdī var iesūdzēt citu dalībvalsti šajās tiesās gadījumā, ja rodas šajā noteikumā minētais strīds⁶⁵. Šī iespēja tomēr ir atkarīga no tā, vai šādus prasījumus var pamatot ar EHN materiāltiesiskajiem noteikumiem un tādējādi vai tie savukārt ir piemērojami Savienības tiesību sistēmā. Tagad aplūkošu šo jautājumu.

b) EHN 1. panta 6. punkta piemērojamība Savienības tiesību sistēmā

91. EHN 1. panta 6. punktā ir definēts jēdziens “ieguldījums”, kā tas tiek lietots EHN noteikumos; tas ir minēts EHN pirmajā daļā “Definīcijas un priekšmets”. Tādējādi tas ir viens no EHN ievada noteikumiem, kura mērķis ir vispārēji noteikt minētā nolīguma priekšmetu un piemērošanas jomu, kā arī definēt tā noteikumos lietotos jēdzienus.

92. Citiem vārdiem sakot, EHN 1. panta 6. punkts, ciktāl tajā ir noteikta EHN materiālā piemērošanas joma, izraisa arī EHN aizsardzības materiāltiesisko noteikumu piemērošanu.

⁶² Ģenerālvokāta Ī. Bota secinājumi par Atzinumu 1/17 (*CETA* nolīgums starp Kanādu un Eiropas Savienību, EU:C:2019:72, 82. punkts).

⁶³ Ģenerālvokāta Ī. Bota secinājumi par Atzinumu 1/17 (*CETA* nolīgums starp Kanādu un Eiropas Savienību, EU:C:2019:72, 84. punkts). Par šo jautājumu skat. arī Lenaerts, K., “Upholding the Rule of Law through Judicial Dialogue”, *Yearbook of European Law*, 2019, 38. sēj., 12. lpp.

⁶⁴ Atzinums, 2019. gada 30. aprīlis (EU:C:2019:341).

⁶⁵ Papildus nevar izslēgt, ka dalībvalstu tiesām varētu būt nepieciešama Tiesas sniegta EHN 26. panta interpretācija, kad tās pārbauda šķirējtiesas nolēmumu attiecībā uz strīdu starp trešās valsts ieguldītāju un dalībvalsti, kas var ietvert šķirējtiesnešu sniegtu Savienības tiesību interpretāciju.

93. Šādos apstākļos šī noteikuma piemērojamība Savienības tiesību sistēmā būtībā ir atkarīga no tā, vai materiāltiesiskie noteikumi, kas saskaņā ar to stājas spēkā, paši ir piemērojami Savienības tiesību sistēmā tādējādi, ka vienas dalībvalsts ieguldītāji var uz tiem atsaukties, ceļot prasību pret citu dalībvalsti šīs valsts tiesā.

94. Lai arī šis jautājums spriedumā *Achmea* netika atrisināts, tajā tomēr ir konstatējamā zināmas šaubas attiecībā uz iespēju piemērot Savienībā materiāltiesiskos noteikumus, kas iekļauti ieguldījumu veicināšanas un aizsardzības nolīgumos kopumā un EHN it īpaši⁶⁶.

95. Tomēr es neuzskatu, ka šajā lietā uz šo jautājumu tīri teorētiski var sniegt nepārprotamu atbildi. Tas nozīmētu izvērtēt *in abstracto* un izsmeļoši visas pārklāšanās, kas var pastāvēt Savienības tiesībās un EHN⁶⁷. Tomēr, manuprāt, būtu nepareizi šādu vērtējumu veikt stadijā, kad šīs lietas apstākļos tiek izskatīta Tiesas kompetence atbildēt uz prejudiciālajiem jautājumiem. Turklāt ir jāuzsver, ka šo jautājumu lietas dalībnieki neapsprieda⁶⁸.

96. Turklāt uzsveru, ka vienīgo argumentu par EHN materiāltiesisko noteikumu nesaderību ar Savienības tiesībām šajā lietā īsumā formulēja Itālijas valdība un Komisija, pamatojoties uz to, ka Savienības tiesībās ir paredzēti ieguldījumu aizsardzības instrumenti, kas ir līdzvērtīgi EHN ieguldījumu aizsardzības instrumentiem. Tomēr iemesli, kuru dēļ šīs aizsardzības līdzvērtība pati par sevi nozīmē nesaderību ar Savienības tiesībām, manuprāt, pirmšķietami nav skaidri.

97. Šādos apstākļos uzskatu, ka šajā stadijā EHN materiāltiesisko noteikumu, tostarp EHN 1. panta 6. punkta, nesaderību ar Savienības tiesībām nevar droši ne izslēgt, ne pieļaut. Ņemot to vērā, ir jāpieņem, ka šie noteikumi ir piemērojami Savienības tiesību sistēmā.

4. Secinājumi par Tiesas kompetenci

98. EHN 26. pants, manuprāt, nav saderīgs ar Savienības tiesībām, ciktāl tajā ir paredzēta iespēja sākt tiesvedību šķīrējtiesā, tāpēc šādu strīdu izšķiršanas mehānismu nevar piemērot Savienības tiesību sistēmā.

99. Tomēr, ciktāl šajā stadijā nevar izslēgt, ka Savienības tiesību sistēmā var piemērot EHN materiāltiesiskos noteikumus, tostarp EHN 1. panta 6. punktu, ir jāpieņem, ka dalībvalsts ieguldītāji var atsaukties uz šiem noteikumiem gadījumā, ja rodas strīds ar citu dalībvalsti pēdējās minētās dalībvalsts tiesās saskaņā ar EHN 26. pantu. Šādos apstākļos ir jāuzskata, ka gan EHN 1. panta 6. punkts, gan EHN 26. pants ir piemērojams Savienības tiesību sistēmā.

100. No tā izriet, ka Savienībai ir zināma interese interpretēt šos noteikumus vienveidīgi, tāpēc Tiesai būtu jābūt kompetencei atbildēt uz visiem prejudiciālajiem jautājumiem.

⁶⁶ Šajā ziņā skat. Komisijas 2018. gada 19. jūlija Paziņojumu Eiropas Parlamentam un Padomei – ES iekšējo ieguldījumu aizsardzība, COM(2018) 547 final.

⁶⁷ Saistībā ar piemēru attiecībā uz ieguldījumu veicināšanas un aizsardzības nolīgumu, ko noslēgušas divas dalībvalstis, un Savienības tiesību iespējamo pārklāšanos skat. ģenerāladvokāta M. Vatelē [M. Wathelet] secinājumus lietā *Achmea* (C-284/16, EU:C:2017:699).

⁶⁸ Lai arī lietas dalībniekiem tiesas sēdē tika jautāts par sprieduma *Achmea* ietekmi, debatēs tika apspriesta tikai šī sprieduma ietekme uz EHN 26. pantā paredzētā strīdu izšķiršanas mehānisma saderību ar Savienības tiesībām. Uzsveru, ka faktiski šis spriedums attiecas nevis uz materiāltiesisko noteikumu, bet tikai uz līdzīga ar *BIT* izveidota mehānisma saderību ar Savienības tiesībām.

B. Par lietas būtību

1. Par pirmo prejudiciālo jautājumu: jēdziens “ieguldījums” EHN 1. panta 6. punkta izpratnē

101. Ar pirmo prejudiciālo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai EHN 1. panta 6. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka prasījums, kas izriet no elektroenerģijas līguma un neietver ieguldītāja ieguldījumu uzņemošajā valstī, var būt ieguldījums.

102. Tiesas sēdē *Komstroy* apgalvoja, ka jēdziens “ieguldījums” ir definēts EHN un ka ar šo definīciju pietiek, lai arī tajā ir sniegts neizsmeļošs tādu aktīvu piemēru uzskaitījums, kas ir ieguldījums EHN izpratnē. Šī sabiedrība arī apgalvo, ka EHN 1. panta 6. punktā lietoto terminu jēga ir skaidra, tāpēc tie nav jāinterpretē un nav arī jāatsaucas uz šajā definīcijā neiekļautiem kritērijiem. Visbeidzot *Komstroy* apgalvo, ka EHN 1. panta 6. punktā ir paredzēts, ka līgumisku prasījumu var uzskatīt par ieguldījumu, jo EHN 1. panta 6. punkta c) un f) apakšpunktā attiecīgi ir minēti “prasījumi skaidrā naudā” un “jebkādas tiesības, kas piešķirtas saskaņā ar līgumu”.

103. Moldovas Republika, Spānijas, Nīderlandes un Polijas valdības, kā arī Komisija apgalvo, ka prasījums, kas radies no pārdošanas līguma, nevar būt ieguldījums EHN 1. panta 6. punkta izpratnē. Tās apgalvo, ka, lai arī EHN 1. panta 6. punkta c) apakšpunktā ir noteikts, ka prasījums skaidrā naudā ir ieguldījums, tas var būt ieguldījums tikai ar nosacījumu, ka šis prasījums ir “saistīts ar ieguldījumu”. Tomēr prasījumu, kas radies no pārdošanas līguma, nevar uzskatīt par prasījumu, kas ir “saistīts ar ieguldījumu”. Moldovas Republika turklāt uzsver, ka ir jāatsaucas uz jēdziena “ieguldījums” parasto nozīmi un ka tas ietver kapitāla ieguldījumu, kura nav līgumiska prasījuma gadījumā. Visbeidzot Moldovas Republika un Komisija uzsver, ka ir būtiski nošķirt to, kas attiecas uz tirdzniecību, no tā, kas attiecas uz ieguldījumiem, jo tikai šiem ieguldījumiem ir nodrošināta aizsardzība ar EHN III daļu.

104. Ieguldījumi EHN 1. panta 6. punktā ir definēti kā “jebkuri aktīvi, kuri tieši vai netieši pieder ieguldītājam vai kurus tas kontrolē”. Tādējādi EHN ir sniegta neprecīza definīcija, kurā pirmšķietami nav konkrēti definēta darbība, ar ko šis ieguldījums ir saistīts. Šajā noteikumā ir piebilsts, ka ieguldījumam EHN izpratnē ir jābūt saistītam ar saimniecisko darbību enerģētikas nozarē.

105. Šo definīciju papildina neizsmeļošs konkrētu ieguldījumu piemēru uzskaitījums šīs normas izpratnē. No tā izriet, ka tad, ja attiecīgos aktīvus var uzskatīt par kādu no ieguldījumiem, kas skaidri minēti EHN 1. panta 6. punktā, kā to arī apgalvo *Komstroy*, šis noteikums principā nav jāinterpretē⁶⁹.

106. Uz līgumiskiem prasījumiem var attiecināt EHN 1. panta 6. punkta definīcijas, kas iekļautas gan EHN 1. panta 6. punkta c) apakšpunktā, gan EHN 1. panta 6. punkta f) apakšpunktā. Tās attiecas uz “prasījum[iem] skaidrā naudā [..], kam ir ekonomiska vērtība un kas ir saistītas ar ieguldījumu”⁷⁰, un “jebkād[ām] tiesīb[ām], kas piešķirtas saskaņā ar [..] līgumu [..] un ļauj veikt saimnieciskās darbības enerģētikas nozarē”⁷¹.

⁶⁹ Par šo jautājumu šķīrējtiesas judikatūrā skat. *Anatolie Stati, Gabriel Stati, Ascom Group SA un Terra Raf Trans Trading Ltd pret Kazahstānu* (Stokholmas Tirdzniecības palātas (CSS) lieta Nr. V 116/2010), spriedums, 2013. gada 19. decembris, 806. punkts, un doktrinā – Gaillard, E., *Journal du droit international (Clunet)*, 2019, Nr. 6, 160. lpp.

⁷⁰ EHN 1. panta 6. punkta c) apakšpunkts.

⁷¹ EHN 1. panta 6. punkta f) apakšpunkts.

107. Tomēr norādu, ka, lai arī abos šajos noteikumos ir sniegti piemēri ieguldījumiem EHN izpratnē, tajos ir arī paredzēti papildu nosacījumi ieguldījuma kvalificēšanai. Pirmkārt, EHN 1. panta 6. punkta c) apakšpunktā ir noteikts, ka prasījums skaidrā naudā ir ieguldījums, ja tas ir radies no līguma, kas savukārt ir saistīts ar ieguldījumu. Otrkārt, EHN 1. panta 6. punkta f) apakšpunktā ir noteikts, ka ar līgumu piešķirtās tiesības ir ieguldījums, ja tas ir piešķirts saimnieciskās darbības veikšanai enerģētikas jomā. Citiem vārdiem sakot, prasījums, kas radies no līguma, nav automātiski uzskatāms par ieguldījumu EHN izpratnē, jo nolīgumā ir paredzēti daži ierobežojumi.

108. Tomēr šo nosacījumu pievienošana apgrūtina, ja ne padara neiespējamu nepārprotami sasaistīt jebkādu līgumisku prasījumu ar kādu no ieguldījuma veidiem EHN 1. panta 6. punkta izpratnē. Proti, uz līgumisku prasījumu, it īpaši, ja tas izriet no elektroenerģijas pārdošanas līguma, nevar neapšaubāmi attiecināt EHN 1. panta 6. punkta c) vai f) apakšpunktu, ja iepriekš nav noteikta šajos noteikumos minēto papildu nosacījumu nozīme.

109. Tādējādi abu šo noteikumu interpretācija ir jāsniedz saskaņā ar Vīnes konvencijas⁷² 31. panta 1. punktu, [proti], “godprātīgi saskaņā ar parasto nozīmi, kāda piešķirama līguma noteikumiem kopumā un atbilstoši tā objektam un mērķim”.

a) Par EHN 1. panta 6. punkta c) apakšpunktu

110. Runājot par EHN 1. panta 6. punkta c) apakšpunktu, saskaņā ar kuru prasījumam jāizriet no līguma, kas saistīts ar ieguldījumu, norādu uz dažām neskaidrībām. Proti, šajā noteikumā ir definēti prasījumi skaidrā naudā, kurus var uzskatīt par ieguldījumu, uz ko savukārt ir attiecināms jēdziens “ieguldījums”. Citiem vārdiem sakot, jēdziens “ieguldījums” vienlaikus ir definēts jēdziens un jēdziens, kas lietots, lai to definētu. EHN 1. panta 6. punkta c) apakšpunktam ir apļveida raksturs⁷³.

111. Šādos apstākļos un lai novērstu šo apļveida raksturu, EHN 1. panta 6. punkta c) apakšpunktā lietoto jēdzienu “ieguldījums” var saprast tikai tieši šajā noteikumā minētajā nozīmē. Kā norāda Polijas valdība, prasījums skaidrā naudā ir ieguldījums tikai tad, ja tas ir veikts saskaņā ar līgumu, kas savukārt ir saistīts ar citu ieguldījumu EHN izpratnē, kurš neietilpst EHN 1. panta 6. punkta c) apakšpunkta piemērošanas jomā.

112. Tomēr nevienu no pārējiem EHN 1. panta 6. punktā minētajiem ieguldījumiem nevar uzskatīt par tādu ieguldījumu, kurš aptver elektroenerģijas piegādi, uz ko attiecas līgums, no kura izriet aplūkotais prasījums skaidrā naudā. Neviena no šī noteikuma daļām neattiecas uz komercdarījumu⁷⁴. Tādējādi no EHN 1. panta 6. punkta gramatiskās interpretācijas izriet, ka prasījums, kas izriet no elektroenerģijas piegādes līguma un neietver nekādu ieguldījumu, nav prasījums skaidrā naudā saskaņā ar līgumu, kam ir ekonomiska vērtība un kas ir saistīts ar ieguldījumu.

⁷² 1969. gada 23. maija Vīnes Konvencija par starptautisko līgumu tiesībām (Apvienoto Nāciju Organizācijas līgumu krājums, 1155. sēj., 353. lpp.), <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201155/volume-1155-I-18232-French.pdf>.

⁷³ Attiecībā uz ieguldījuma definīcijas apļveida raksturu skat. Pyka, M., *Pojęcie inwestycji w międzynarodowym arbitrażu inwestycyjnym*, C. H. Beck, Varšava, 2018, 43. un 44. lpp.

⁷⁴ Var rasties šaubas par to, vai ir iespējams elektroenerģijas piegādei piemērot EHN 1. panta 6. punkta f) apakšpunktu, kas attiecas uz “jebkād[ām] tiesīb[ām], kas piešķirtas saskaņā ar [...] līgumu [...] un ļauj veikt saimnieciskās darbības enerģētikas nozarē”. Šāda argumentācija turklāt ir atrodama šķīrējtiesu judikatūrā, šajā ziņā skat. *Petrobart Limited* pret Kirgizstānas Republiku (CSS lieta Nr. 126/2003), spriedums, 2005. gada 29. marts, 72. lpp. Tomēr, ņemot vērā manis ierosināto EHN 1. panta 6. punkta f) apakšpunkta interpretāciju, šāda iespēja būtu jāizslēdz. Skat. šo secinājumu 121. un nākamās punktus.

113. EHN 1. panta 6. punkta c) apakšpunkta gramatisko interpretāciju apstiprina arī šajā noteikumā lietotā jēdziena “ieguldījums” parastā nozīme⁷⁵.

114. Kā apgalvo Moldovas Republika un Komisija, sarunvalodā ar šo jēdzienu parasti apzīmē darījumu, kas ietver uz noteiktu termiņu veiktu finansiālu ieguldījumu un ar to saistītu risku⁷⁶.

115. Turklāt šajā nozīmē šķirējtiesu judikatūrā pakāpeniski tika izstrādāta jēdziena “ieguldījums” objektīva definīcija, saskaņā ar kuru ieguldījumam ir trīs iezīmes: ieguldītāja veikts ieguldījums, konkrēts izpildes termiņš un darījuma risku uzņemšanās⁷⁷.

116. Lai arī šī definīcija ir izstrādāta attiecībā uz jēdzienu “ieguldījums”, kas lietots Vašingtonā 1965. gada 18. martā parakstītajā Konvencijā par strīdu izšķiršanu saistībā ar ieguldījumiem starp valsti un citas valsts valstspiederīgajiem, manuprāt, tajā ir minētas būtiskas ieguldījumam raksturīgas iezīmes, un šajā ziņā doktrīnā tās ir bieži atgādinātas gadījumos, kad ir jāsniedz šī jēdziena vispārēja definīcija⁷⁸.

117. Tādējādi prasījums skaidrā naudā saskaņā ar šo jēdziena “ieguldījums” nozīmi ir ieguldījums EHN 1. panta 6. punkta izpratnē, ja tas ir radies no līguma, kas ietver ieguldītāja veiktu ieguldījumu un gaidas saņemt peļņu, kura nav garantēta. Turklāt EHN 1. panta 6. punkta c) apakšpunktā minētā jēdziena “ieguldījums” nozīme ir atrodama gan šķirējtiesu judikatūrā⁷⁹, gan doktrīnā⁸⁰.

118. Taču elektroenerģijas piegādes līgums ir parasts komercdarījums, uz kuru nevar attiecināt jēdzienu “ieguldījums”, jo tas neietver ne ieguldījumu⁸¹, ne gaidas saņemt no ieguldījuma atkarīgus ienākumus. Tādējādi es uzskatu, ka prasījums, kas rodas no elektroenerģijas piegādes līguma, nav saistīts ar ieguldījumu un neatbilst EHN 1. panta 6. punkta c) apakšpunktā paredzētajam nosacījumam.

119. Visbeidzot šo jēdziena “ieguldījums” interpretāciju EHN 1. panta 6. punkta c) apakšpunkta izpratnē apstiprina EHN vispārējās loģikas izpēte un izveidotā ieguldījumu aizsardzības sistēma. Kā uzsver Komisija, EHN ir nošķirti noteikumi par tirdzniecību, kas iekļauti tā II daļā, no

⁷⁵ Doktrīnā ir aizstāvēta doma, ka, aplūkojot EHN 1. panta 6. punkta c) apakšpunktā iekļauto jēdziena “ieguldījums” definīciju, ir jāatsaucas tikai uz šī jēdziena parasto nozīmi. Proti, kā rakstveida apsvērumos apgalvo Polijas valdība, EHN angļu valodas versijā lietotais jēdziens “Investment” EHN izpratnē, ko lieto ar lielo burtu, ir nošķirts no angļu valodā lietotā jēdziena “investment”, kas šajā gadījumā lietots parastajā nozīmē un rakstāms ar mazo burtu. Kā tas ir atgādināts šo secinājumu 114., 115. un 116. punktā, [jēdzienam] “investissements”, kas tātād atšķiras no [jēdzienam] “Investissements”, kuri ir aizsargāti ar EHN, esot objektīva nozīme. Tomēr EHN 1. panta 6. punkta c) apakšpunktā ir precizēts, ka prasījumam ir jārodas no līguma, kas “ir saistīts ar ieguldījumu”, no tā arī izriet, ka jēdziens “ieguldījums” šajā gadījumā būtu jāsaprot tikai objektīvi, atsaucoties uz jēdziena parasto nozīmi. Attiecībā uz šo apgalvojumu skat. Baltag, C., *The Energy Charter Treaty: The Notion of Investor*, Kluwer Law International, Alfena pie Reinas, 2012, 174. lpp. Tomēr mani ne visai pārlicina šis arguments, kas balstīts tikai uz ortogrāfiju, kura turklāt nav atrodama visās EHN valodu versijās.

⁷⁶ Termins “ieguldījums” franču valodā it īpaši ir definēts kā “placement de fonds en vue d’obtenir des revenus” [lidzekļu ieguldīšana ienākumu gūšanas nolūkā], *Dictionnaire de l’Académie française*, 9. izdevums. Angļu valodā “investment” ir definēts kā “the act of putting money [...] into something to make a profit” [naudas ieguldīšana, lai gūtu peļņu]. Attiecībā uz šī jēdziena definīcijas izstrādes gaitu skat. Gilles, A., *La définition de l’investissement international*, Laroc, Brisele, 2012, 16. un nākamās lpp.

⁷⁷ Skat. *Salini Costruttori S.p.A. un Italstrade S.p.A. pret Marokas Karalisti (CIRDI lieta Nr. ARB/00/4)*, spriedums, 2001. gada 23. jūlijs, 129 *Journal du droit international* 196 (2002), 52. punkts. Attiecībā uz šīs judikatūras analīzi skat. Pyka, M., minēts iepriekš, 63.–111. lpp., un Jeżewski, M., *Międzynarodowe prawo inwestycyjne*, C. H. Beck, Varšava, 2019, 127.–134. lpp.

⁷⁸ Skat. Baltag, C., minēts iepriekš, 167.–183. lpp., kā arī Kessedjian, C., un Pironon, V., minēts iepriekš, 206. lpp.

⁷⁹ Skat. it īpaši *Masdar Solar & Wind Cooperatief U.A. pret Spānijas Karalisti (CIRDI lieta Nr. ARB/14/1)*, spriedums, 2018. gada 16. maijs, 195. un nākamie punkti, un *Isolux Netherlands, BV pret Spānijas Karalisti (CSS lieta Nr. V 2013/153)*, spriedums, 2016. gada 17. jūlijs, 683. un nākamie punkti.

⁸⁰ Skat. Baltag, C., minēts iepriekš, 178. un nākamās lpp., kā arī Audit, M., *Journal de droit international (Clunet)*, 2020, Nr. 3, 16. lpp.

⁸¹ *Komstroy* tiesas sēdē apgalvoja, ka ieguldījums esot elektroenerģijas piegāde. Tomēr ar šo argumentu nepietiek, lai elektroenerģijas piegādes līgumu kvalificētu kā “līgumu, kas ir saistīts ar ieguldījumu”, jo tas tomēr neietver risku attiecībā uz ienesīgumu, kas tiek gaidīts no šāda ieguldījuma.

noteikumiem par ieguldījumu veicināšanu un aizsardzību, kas ietverti III daļā. Tādējādi parasts komercdarījums pats par sevi nav pielīdzināms ieguldījumam, citādi nošķiršana starp to, kas attiecas uz tirdzniecību, un to, kas attiecas uz ieguldījumu un kam tādējādi ir jānodrošina īpaša aizsardzība, zaudētu jēgu⁸².

120. Tādējādi jēdzienu “ieguldījums” EHN 1. panta 6. punkta c) apakšpunkta izpratnē nevar sajaukt ar vienkāršu komercdarbību, tāpēc prasījumu, kas izriet no elektroenerģijas piegādes līguma un neietver ieguldījumu un gaidas gūt no šī ieguldījuma atkarīgu peļņu, nevar uzskatīt par ieguldījumu.

b) Par EHN 1. panta 6. punkta f) apakšpunktu

121. EHN 1. panta 6. punkta f) apakšpunkts attiecas uz “jebkād[ām] tiesīb[ām], kas piešķirtas saskaņā ar [...] līgumu [...] un ļauj veikt saimnieciskās darbības enerģētikas nozarē”. Šajā ziņā atgādinu, ka jau EHN 1. panta 6. punktā vispārēji ir paredzēts, ka ieguldījums EHN izpratnē ir jāpiesaista saimnieciskajai darbībai enerģētikas nozarē. Tādējādi EHN 1. panta 6. punkta f) apakšpunktā paredzēto nosacījumu nevar saprast līdzīgā nozīmē, pretējā gadījumā šis precizējums pilnībā zaudētu jēgu.

122. Tādējādi EHN 1. panta 6. punkta f) apakšpunkts neattiecas uz visām līgumiskajām tiesībām saistībā ar saimniecisko darbību enerģētikas nozarē, bet tajā ir paredzēts papildu nosacījums, lai līgumiskās tiesības varētu uzskatīt par aizsargātu ieguldījumu EHN izpratnē. Tas izriet no paša šī noteikuma formulējuma. Tādējādi jēdziena “veikt” lietojums norāda, ka attiecīgās līgumiskās tiesības tiek piešķirtas, *lai* veiktu saimnieciskās darbības enerģētikas nozarē⁸³. Līgumiskajām tiesībām ir jāļauj veikt saimniecisko darbību enerģētikas nozarē, ko saņēmējs nevarētu īstenot to neesamības gadījumā. Citiem vārdiem sakot, līgumiskajām tiesībām ir jāļauj veikt šo darbību un jārada apstākļi šīs darbības veikšanai⁸⁴.

123. Taču, lai arī līgumisks prasījums ir ar līgumu piešķirtas tiesības, to tomēr nevar uzskatīt par tiesībām, kas ļauj veikt saimnieciskās darbības enerģētikas nozarē, ja tas ir iegūts *pēc* tā iegādes no sākotnējā turētāja. Šādos apstākļos ar prasījumu tā turētājam ir piešķirtas tiesības nevis veikt saimniecisko darbību enerģētikas nozarē, bet tikai pieprasīt ar to saistītu maksājumu.

124. Turklāt, pat ja būtu jāņem vērā prasījuma izcelsme *quod non*, proti, elektroenerģijas piegādes līgums, manuprāt, tiktu sasniegts tāds pats rezultāts. Lai arī starp divām sabiedrībām noslēgtais elektroenerģijas pārdošanas līgums ļauj vienai no sabiedrībām piegādāt elektroenerģiju otrai, tas nav šis līgums, kas ļauj veikt saimnieciskās darbības enerģētikas nozarē. Elektroenerģijas piegādātāja sabiedrība faktiski jau var piegādāt attiecīgo elektroenerģiju otrai līgumslēdzējpusē, tāpēc līgums nekādā ziņā neietver atļauju vai tiesības veikt saimniecisko darbību enerģētikas nozarē uzņemošajā valstī.

125. Tādējādi šādam prasījumam, pēc manām domām, nav piemērojams EHN 1. panta 6. punkta f) apakšpunkts.

⁸² It īpaši, izmantojot EHN 26. pantā paredzēto strīdu izšķiršanas mehānismu. Dažkārt atsevišķiem komercdarījumiem piemīt iezīmes, kas ļauj tos kvalificēt kā “ieguldījumu”, attiecībā uz šo jautājumu skat. Pyka, M., minēts iepriekš, 175.–181. lpp. Neuzskatu, ka šādu vērtējumu var piemērot izskatāmajā lietā.

⁸³ Turklāt šī interpretācija vēl skaidrāk izriet no EHN angļu valodas versijas: “any right conferred [...] by contract [...] to undertake any economic activity in the energy sector” (jebkādas tiesības, kas piešķirtas saskaņā ar [...] līgumu [...], *lai veiktu* saimnieciskās darbības enerģētikas nozarē) (mans izcēlums).

⁸⁴ Šādu līgumisku tiesību tipisks piemērs ir infrastruktūras koncesija, lai darbotos līgumslēdzējpusē teritorijā.

126. No iepriekš minētā izriet, ka ne EHN 1. panta 6. punkta c) apakšpunktu, ne 1. panta 6. punkta f) apakšpunktu nevar interpretēt tādējādi, ka prasījums, kas izriet no elektroenerģijas piegādes līguma un neietver nekādu ieguldījumu, ir ieguldījums šo noteikumu izpratnē.

c) Par EHN 1. panta 6. punktā lietotā jēdziena “ieguldījums” vispārēju definīciju

127. EHN 1. panta 6. punktā ir sniegta vispārēja – lai arī plaša – jēdziena “ieguldījums” definīcija, un tajā minētais ieguldījumu uzskaitījums nav izsmelošs. Tādējādi varētu aizstāvēt domu, ka prasījums, kam nav piemērojams EHN 1. panta 6. punkta c) vai f) apakšpunkts, tomēr var būt ieguldījums EHN 1. panta 6. punkta izpratnē, ciktāl tas “tieši vai netieši pieder ieguldītājam vai kurus tas kontrolē”.

128. Šāda argumentācija nepārlicina. Kā esmu uzsvēris⁸⁵, līgumiski prasījumi ir vienīgie aktīvi, attiecībā uz kuriem EHN 1. panta 6. punktā ir paredzēti skaidri ierobežojumi, lai tos varētu uzskatīt par ieguldījumiem. Tādējādi uz vispārēju jēdziena “ieguldījums” definīciju nevar atsaukties tikai tādēļ, lai izvairītos no ierobežojumiem, kas tomēr ir noteikti EHN 1. panta 6. punkta c) un f) apakšpunktā, pretējā gadījumā tiktu noliegta šo konkrēto noteikumu esamība un sniegta jēdziena “ieguldījums” EHN izpratnē *contra legem* interpretācija.

129. Tāpēc uz pirmo prejudiciālo jautājumu ierosinu atbildēt, ka EHN 1. panta 6. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka prasījums, kas izriet no elektroenerģijas piegādes līguma un neietver nekādu ieguldījumu, nav ieguldījums šī noteikuma izpratnē.

2. Par otro prejudiciālo jautājumu

130. Ar otro prejudiciālo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai EHN 26. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka ieguldījums ir vienas līgumslēdzējpusē ieguldītāja veikta prasījuma pirkšana, ko veicis saimnieciskās darbības subjekts, kurš nav no EHN slēdzējas valsts.

131. Šajā ziņā atgādinu, ka attiecīgais prasījums ir radies no līgumiskām attiecībām starp *Moldtranselectro* un *Derimen*, kas ir Britu Virdžīnu salās jeb valstī, kas nav EHN slēdzējpusē, reģistrēta sabiedrība.

132. Ar EHN 26. panta 1. punktu ir atļauts izšķirt strīdus starp līgumslēdzējpusi un citas līgumslēdzējpusē ieguldītāju, ja strīds attiecas uz ieguldījumu, *ko veicis šis ieguldītājs*. Iesniedzējtiesa vaicā par prasījuma izcelsmes iespējamo ietekmi, ja šis prasījums sākotnēji ir radies valsts saimnieciskās darbības subjektam, kas nav no EHN slēdzējpusē valsts, uz minētā prasījuma kā “ieguldījuma” kvalifikāciju EHN 26. panta 1. punkta izpratnē, ar ko ir noteikts, ka šāds ieguldījums ir jāveic līgumslēdzējpusē ieguldītājam.

133. Vispirms norādu, ka, ņemot vērā manis ierosināto atbildi uz pirmo jautājumu, uz otro jautājumu nav jāatbild, ciktāl, atbildot uz pirmo jautājumu noraidoši, nav jānoskaidro, vai prasījuma izcelsmei ir ietekme uz tā atzišanu par līgumslēdzējpusē ieguldītāja veiktu ieguldījumu EHN 26. panta 1. punkta izpratnē.

⁸⁵ Skat. šo secinājumu 107. punktu.

134. Tomēr, ja Tiesa nepiekrīstu manam pirmā jautājuma vērtējumam, pilnīguma labad iztirzāšu otro prejudiciālo jautājumu, pieņemot, ka šāds prasījums var būt ieguldījums EHN 1. panta 6. punkta izpratnē.

135. Kā norāda iesniedzējtiesa un uzsver Moldovas Republika, lai noskaidrotu, vai ieguldījumu ir veicis “līgumslēdzējpusē ieguldītājs”, ir jāatsaucas uz EHN 1. panta 8. punktu, kurā ir definēta vārdkopa “veikt ieguldījumu”. Šajā noteikumā it īpaši ir paredzēts, ka ieguldījumu var veikt, iegādājoties visus esošos ieguldījumus vai daļu no tiem. Savukārt tajā nav noteikts, ka attiecīgie esošie ieguldījumi sākotnēji ir jāveic EHN dalībvalstī.

136. Moldovas Republika tomēr apgalvo, ka šāds nosacījums pastāvot. Pēc tās domām, vārdkopa “esošs ieguldījums” ir jāsaprot atbilstoši EHN 1. panta 6. punktā sniegtajai “ieguldījuma” definīcijai, kurā ir noteikts, ka ieguldījums “tieši vai netieši pieder ieguldītājam vai kurus tas kontrolē”. Taču tā norāda, ka EHN 1. panta 7. punktā jēdziens “ieguldītājs” savukārt ir definēts it īpaši kā “sabiedrība vai cita organizācija, kas tiek organizēta saskaņā ar minētajā līgumslēdzējpusē piemērojamiem tiesību aktiem”. Tādējādi tā apgalvo, ka, tā kā saimnieciskās darbības subjekts, kas ir attiecīgā prasījuma sākotnējais turētājs, ir saimnieciskās darbības subjekts, kas nav no EHN slēdzējas valsts, to nevarot uzskatīt par ieguldītāju EHN 1. panta 7. punkta izpratnē, tāpēc attiecīgais prasījums nevarot būt “esošs ieguldījums”, ko veikusi līgumslēdzējpusē sabiedrība, EHN 1. panta 8. punkta un 26. panta 1. punkta izpratnē.

137. Šāda argumentācija nepārlicina. Lai arī Moldovas Republikas argumentācija par nepieciešamību atsaukties uz EHN 1. panta 6.–8. punktu, lai definētu vārdkopa “ieguldījums, ko veicis” ir jāapstiprina, tās secinājums tomēr izriet no nepilnīgas šo pantu interpretācijas.

138. Kā esmu norādījis⁸⁶, EHN 1. panta 8. punktā ne tikai nav paredzēts nosacījums par esoša ieguldījuma ģeogrāfisko izcelsmi, bet izskatītajos noteikumos arī ir skaidri noteikts, ka šādu ieguldījumu var veikt saimnieciskās darbības subjekts, kas nav no EHN slēdzējas valsts. Proti, EHN 1. panta 7. punktā ir definēts jēdziens “ieguldītājs”, ciktāl tas attiecas gan uz līgumslēdzējpusēm, gan trešām valstīm. Tādējādi tiek skaidri pieļauts, ka ieguldītājs var būt no valsts, kas nav EHN slēdzējpusē, tomēr tas nenozīmē, ka viņa veiktie ieguldījumi nav esoši ieguldījumi EHN izpratnē⁸⁷.

139. Šajos apstākļos tas, ka prasījums ir radies saimnieciskās darbības subjektam, kas nav no EHN slēdzējas valsts, pilnībā neietekmē tā atzīšanu par “esošu ieguldījumu”, jo šis uzņēmējs ir jāuzskata par ieguldītāju atbilstoši EHN noteikumiem.

140. No tā izriet, ka tad, ja līgumslēdzējpusē uzņēmējs iegādājas prasījumu, kurš radies saimnieciskās darbības subjektam, kas nav no EHN slēdzējas valsts, šāda iegāde ir jāuzskata par esoša ieguldījuma pirkšanu un tādējādi par ieguldījumu, ko veicis līgumslēdzējpusē ieguldītājs EHN izpratnē.

⁸⁶ Skat. šo secinājumu 135. punktu.

⁸⁷ Precizēju, ka tad, ja ieguldījums, kuru veicis ieguldītājs, kas nav no EHN slēdzējas valsts, ir ieguldījums EHN izpratnē, tas tomēr nav ar nolīgumu *aizsargāts* ieguldījums, jo ieguldījumu veicināšanas un aizsardzības materiāltiesiskie noteikumi tieši attiecas tikai uz līgumslēdzēju ieguldītāju ieguldījumiem. Skat. it īpaši EHN 10. pantu: “Katra līgumslēdzējpusē veicina un veido [...] stabilus, vienlīdzīgus, labvēlīgus un pārrēdzamus nosacījumus *citu līgumslēdzēju ieguldītājiem*, kas veic ieguldījumus tās teritorijā. Šādos nosacījumos iekļauj saistības vienmēr piešķirt taisnīgu un vienlīdzīgu režīmu attiecībā *uz citu līgumslēdzēju ieguldītāju ieguldījumiem.*” (Mans izcēlums.)

141. Moldovas Republika, *Komstroy* un Komisija tomēr norādīja uz iespēju šajos apstākļos ļaunprātīgi izmantot tiesības. Proti, nevar izslēgt, ka līgumslēdzējpusē ieguldītājs iegādājās tādas valsts saimnieciskās darbības subjekta veiktu ieguldījumu, kas nav EHN slēdzējpusē, tikai ar mērķi gūt labumu no EHN piešķirtās aizsardzības, it īpaši, lai īstenotu EHN 26. panta 1. punktu un celtu prasību pret līgumslēdzējpusi, kas citādi nebūtu iespējams.

142. Lai arī šāda iespēja pastāv, tomēr ar to nepietiek, lai ieguldījumam, kas nopirkts no saimnieciskās darbības subjekta, kurš nav no EHN slēdzējas valsts, automātiski liegtu izmantot ieguldījumu aizsardzības priekšrocību, kas ir piešķirta ar strīdu izšķiršanas [mehānismu]. Šāda interpretācija, manuprāt, ne tikai ir nesaderīga ar iepriekš izskatītajiem EHN noteikumiem, bet tā arī izraisītu to, ka neviens no ārvalstu ieguldītāja nopirkts ieguldījums nekad netiktu aizsargāts ar EHN.

143. Šādos apstākļos tiesību ļaunprātīgas izmantošanas esamību var ņemt vērā tikai kazuistiski, un to nevar pamatot princips, saskaņā ar kuru ieguldījums, ko līgumslēdzējpusē ieguldītājs ir iegādājies no ieguldītāja, kurš nav no EHN slēdzējas valsts, nav uzskatāms par ieguldījumu, ko veicis pirmais minētais EHN 26. panta 1. punkta izpratnē. Tādējādi iesniedzējtiesai ir jāpārbauda iemesli, kuru dēļ *Komstroy* iegādājās attiecīgo prasījumu, lai noskaidrotu, vai šīs pirkšanas vienīgais mērķis bija sākt tiesvedību pret Moldovas Republiku saskaņā ar EHN.

144. Tādējādi, ja Tiesa nepiekrītu manam pirmā prejudiciālā jautājuma vērtējumam, ierosinu uz otro prejudiciālo jautājumu atbildēt, ka EHN 26. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tāda prasījuma pirkšana, kurš radies valsts ieguldītājam, kas nav no EHN slēdzējas valsts, ir ieguldījums šī noteikuma izpratnē, ja vien šīs pirkšanas vienīgais mērķis nav bijis saņemt ar EHN noteikumiem piešķirto aizsardzību un it īpaši atļauju sākt tiesvedību šķīrējtiesā pret līgumslēdzējpusi, un tas ir jānoskaidro iesniedzējtiesai.

3. Par trešo prejudiciālo jautājumu

145. Ar trešo prejudiciālo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai EHN 26. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka prasījums, kas pieder kādam ieguldītājam un ir radies no uzņēmējas valsts pierobežā piegādātas elektroenerģijas pārdošanas līguma, var būt ieguldījums, kas veikts citas līgumslēdzējpusē teritorijā, kaut arī ieguldītājs tur neveic nekādu saimniecisko darbību.

146. Vēlreiz norādu, ka trešais jautājums ir uzdots pakārtoti. Proti, ja uz pirmo prejudiciālo jautājumu tiktu atbildēts tādējādi, ka prasījums, kas radies no elektroenerģijas piegādes līguma, nav ieguldījums, nav nozīmes noskaidrot to, vai šis prasījums ir veikts citas līgumslēdzējpusē teritorijā.

147. Pilnīguma labad, ja Tiesa nepiekrītu manam pirmā un otrā jautājuma vērtējumam, tomēr atbildēšu uz trešo prejudiciālo jautājumu, pieņemot *quod non*, ka prasījums, kas radies no elektroenerģijas piegādes līguma, ir ieguldījums EHN izpratnē.

148. Moldovas Republika, ko šajā ziņā atbalsta Spānijas valdība un Komisija, apgalvo, ka nekāds ieguldījums tās teritorijā netika veikts, jo elektroenerģija, kas tika piegādāta saskaņā ar līgumu, no kura radies prasījums, tika nogādāta tikai līdz Ukrainas un Moldovas robežai Ukrainas teritorijā.

149. Šāda argumentācija izriet no EHN 1. panta 6. punkta c) apakšpunkta interpretācijas, kurā ir noteikts, ka prasījums skaidrā naudā ir ieguldījums, ja tas ir radies no līguma, kurš savukārt ir saistīts ar ieguldījumu. Tomēr, manuprāt, šeit nav ņemts vērā būtisks faktors. Proti, kaut arī pētījumam attiecībā uz ieguldījumu, ar ko ir saistīts līgums, no kura radies attiecīgais prasījums, ir nozīme, lai prasījumu kvalificētu kā “ieguldījumu”, tiklīdz tas ir pierādīts, aplūkotais ieguldījums ir tikai prasījums, un turpmāk vairs nav no jauna jāatsaucas uz ieguldījumu, kas ir ar to saistīts.

150. Tādējādi ieguldījums, uz ko attiecas strīds un kas tādējādi ir jāaplūko atbilstoši EHN 26. panta 1. punktam, nav elektroenerģijas piegāde, kas ir paredzēta līgumā, no kura izriet prasījums, bet prasījums pats par sevi. Tādējādi ir tikai jānoskaidro, vai šāda prasījuma pirkšana ir jāuzskata par ieguldījumu Moldovas teritorijā, bez nepieciešamības noskaidrot, vai līgums, no kura izriet šis prasījums, ir saistīts ar ieguldījumu, kas savukārt veikts šajā teritorijā.

151. Attiecīgais ieguldījums, proti, prasījums pret Moldovā reģistrētu sabiedrību, izskatāmajā lietā pieder Ukrainas ieguldītājam. Taču EHN 1. panta 10. punktā jēdziens “teritorija” ir definēts tikai kā “suverēna teritorija”. No tā izriet, ka prasījumu pret Moldovas teritorijā reģistrētu sabiedrību var uzskatīt par šīs līgumslēdzējpusē teritorijā veiktu ieguldījumu, un, lai to pierādītu, pietiek noteikt prasījuma parādnieka atrašanās vietu.

152. Jebkurā gadījumā tāds pats rezultāts tiktu sasniegts, ja pieņemtu Moldovas Republikas argumentu, saskaņā ar kuru ir jāpārbauda arī tas, kādā teritorijā ir veikts ieguldījums, ar ko ir saistīts līgums, no kura izriet prasījums.

153. Formāli elektroenerģija tika faktiski piegādāta līdz robežai ar Moldovu. Tomēr un ja vien netiek pieņemts pārāk formāls risinājums, elektroenerģija *in fine* nokļūst Moldovas tīklā, un šis apstāklis ir būtiska informācija attiecībā uz problēmu. Tas, ka to ir piegādājis uzņēmējs no vienas vai otras robežas puses, neietekmē šo rezultātu⁸⁸. Faktiski piegādātā elektroenerģija joprojām ir paredzēta izplatīšanai Moldovas teritorijā un tādējādi šīs līgumslēdzējpusē teritorijā⁸⁹.

154. Tāpēc, ja Tiesa nepiekrītu manai pirmā un otrā prejudiciālā jautājuma analīzei, ierosinu uz trešo prejudiciālo jautājumu atbildēt, ka EHN 26. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka prasījums, kas ir līgumslēdzējpusē ieguldītājam pret citas līgumslēdzējpusē uzņēmēju, ir ieguldījums, kuru veicis pirmais minētais otrās minētās līgumslēdzējpusē teritorijā.

V. Secinājumi

155. Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, ierosinu Tiesai uz *cour d'appel de Paris* (Francija) uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

Enerģētikas hartas, kas parakstīta Lisabonā 1994. gada 17. decembrī un Eiropas Savienības vārdā apstiprināta ar Padomes un Komisijas Lēmumu 98/181/EK, EOTK, Euratom (1997. gada 23. septembris) par to, ka Eiropas Kopienas slēdz Enerģētikas hartas nolīgumu un Enerģētikas hartas protokolu par energoefektivitāti un ar to saistītajiem vides aspektiem, 1. panta 6. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka prasījums, kas radies no elektroenerģijas piegādes līguma un neietver nekādu ieguldījumu, nav ieguldījums šī noteikuma izpratnē.

⁸⁸ *Audit, M.*, minēts iepriekš.

⁸⁹ It īpaši tāpēc, ka doma par elektroenerģijas piegādi līdz robežai ir tīra fikcija. Kā izriet no iesniedzējtiesas nolēmuma, Ukrainas un Moldovas elektroenerģijas tīkli ir savstarpēji saistīti un nav pamata uzskatīt, ka elektroenerģija tiek piegādāta A punktā un uzglabāta līdz brīdim, kad adresāts to saņem šajā pašā punktā.